

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий Інститут мистецтв
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня
на тему:
«Графіка української діаспори»

Виконала: студентка II курсу, групи ОМ (м) -21
спеціальності 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»,
денна форма навчання

Родніна С.-М. В.

Керівник: канд. мистецтвознавства
доц. Кузенко П. Я.

Рецензент: канд. педагогічних наук,
доц. Шпільчак В.А.

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Історіографія, методологія та джерела дослідження	5
РОЗДІЛ II. Історико-культурні передумови розвитку графіки української діаспори	15
2.1 Основні центри української діаспори.....	15
2.2 Розвиток культури української діаспори.....	22
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРАФІКИ В ТВОРЧОСТІ МИТЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....	35
3.1 Особливості графіки у творчості Якова Гніздовського.....	35
3.2 Напрями розвитку графіки Віктора Цимбала.....	43
3.3 Графіка у творчому доробку Миколи Бутовича.....	48
3.4 Особливості графіки у творчості Володимира Баляса.....	55
ВИСНОВОК.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. У ХХ столітті українська діаспора набула значного культурного та соціального впливу, розвиваючи національне мистецтво, зокрема графіку, як засіб збереження ідентичності та вираження культурних цінностей. Графічне мистецтво української діаспори стало важливою частиною глобальної мистецької спадщини, втілюючи елементи національної традиції у поєднанні з новими художніми напрямками країн проживання. Актуальність цього дослідження зумовлена потребою в глибшому розумінні розвитку української графіки в умовах еміграції, її впливу на культуру країн перебування українських митців та значення для сучасного українського мистецтва.

Мета та завдання роботи. Метою дослідження є вивчення основних напрямів і стилістичних особливостей графіки у творчості митців української діаспори, як елемента національної культурної спадщини.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати історіографію по темі наукового дослідження;
- дослідити істори-культурні передумови розвитку графіки української діаспори;
- проаналізувати особливості розвитку графіки у творчості Якова Гніздовського;
- розкрити основні напрями розвитку графіки Віктора Цимбала;
- дослідити розвиток графіки у творчому доробку Миколи Бутовича;
- проаналізувати особливості графіки у творчості Володимира Баляса.

Об'єкт дослідження є мистецтво української діаспори.

Предметом дослідження є тематичні, стилістичні та технічні особливості графіки у творчості провідних українських митців за кордоном, їхній внесок у світову мистецьку спадщину.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період ХХ століття.

Географічні межі дослідження охоплюють країни Північної Америки та Західної Європи.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: опису – при зборі та первинній обробці матеріалу кваліфікаційної роботи; аналізу – для всебічного дослідження творів провідних митців-графіків української діаспори; історичний – для визначення основних етапів становлення та розвитку графіки української діаспори; узагальнення – для створення цілісної картини розвитку графіки у творчості митців української діаспори; системності – у розкритті розвитку графіки української діаспори, як складової національного українського мистецтва; порівняння – для зіставлення окремих соціокультурних явищ української діаспори, у тому числі мистецьких з виявленням їх схожості та відмінностей.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні графіки у творчості провідних митців української діаспори; виявленні унікальних стилістичних рис графічного мистецтва українських митців діаспори, що поєднують елементи традиційного українського мистецтва з новаторськими тенденціями західного світу. Дослідження дає змогу розширити розуміння впливу діаспори на розвиток сучасної української графіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування отриманих висновків для подальших досліджень української культури, зокрема у сфері мистецтвознавства, а також для популяризації графічного мистецтва української діаспори на міжнародному рівні.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Основний текст викладено на 66 сторінках.

РОЗДІЛ І. ІСТОРИОГРАФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДжЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

До вивчення розвитку графіки у творчості митців української діаспори ХХ ст. зверталось багато науковців, журналістів, письменників. Вони описували в своїх публікаціях життя та творчий шлях митців, аналізували їхні роботи, аналізували культурні події та мистецькі процеси української діаспори.

"Енциклопедія українознавства: Словникова частина" — це фундаментальне багатотомне видання, що було створене Науковим товариством імені Шевченка під головуванням Володимира Кубійовича. Вона публікувана в період з 1955 до 1995 року в Парижі та Нью-Йорку і складається з 11 томів. Це одна з найважливіших праць, присвячених дослідженню України, її історії, культури, мови, етнографії та інших аспектів. Енциклопедія стала важливим ресурсом для української діаспори та дослідників українознавства по всьому світу [26].

В монографія "Віктор Цимбал: маляр і графік", видана в 1972 році за редакцією Святослава Гординського, присвячена українському художнику і графіку Віктору Цимбалу. У ній розкривається його творчий доробок та внесок у розвиток українського мистецтва. Видання було підготовлено Українською Вільною Академією Наук у Нью-Йорку [87].

У книзі представлено біобібліографічний довідник (1998.) про українців з Полтавщини, які емігрували за кордон. На сторінках 25-26 розглядаються окремі особи, їхні досягнення та внесок у різні сфери життя за межами України. Книга висвітлює роль полтавців у культурному, науковому та соціальному житті діаспори, підкреслюючи їхній вплив на розвиток українських спільнот у країнах еміграції [66].

У книзі Дмитра Степовика "Яків Гніздовський. Життя і творчість" (2003.) р. розглядається життя та мистецька діяльність видатного українського художника, графіка та скульптора Якова Гніздовського. Автор аналізує його

творчий шлях, вплив українських та західних культур на його роботи, а також внесок Гніздовського у розвиток графічного мистецтва. Книга містить численні ілюстрації його творів та досліджує їхнє художнє значення [79].

Книга «Туга Віктора Цимбала» (2005) авторства Богдана Гориня є дослідженням творчого та життєвого шляху Віктора Цимбала — українського художника і графіка, чия діяльність залишила значний слід у мистецькому середовищі. Видання аналізує не лише його мистецький доробок, але й життєві обставини, які формували його світогляд, зокрема в контексті української еміграції. Уривок на сторінках 15–20 зосереджує увагу на ранньому етапі творчості Цимбала та його естетичних пошуках [17, С. 15–20].

У статті "Графічний ліс Гніздовського" (2005.) розповідається про творчість українського художника Якова Гніздовського, зокрема про його унікальні графічні роботи. Основна увага приділяється його зображенням природи, особливо дерев і лісу, які стали важливими темами в його мистецтві. Стаття аналізує символіку та технічні аспекти його графіки, відзначаючи майстерність та увагу до деталей [34].

У статті "Яків Гніздовський. Повернення" (2005.) йдеться про життя та творчість українського художника Якова Гніздовського, з акцентом на його повернення в культурну спадщину України. Розповідається про визнання його мистецтва на батьківщині після багатьох років діяльності за кордоном, а також про виставки, що популяризують його роботи в Україні. Стаття також висвітлює значення Гніздовського для української та світової культури [40].

У книзі Віктора Абліцова "Галактика „Україна“, Українська діаспора: видатні постаті" 2007 р. висвітлюються життєві шляхи та досягнення видатних українців, які зробили вагомий внесок у світову культуру, науку, політику та інші сфери, проживаючи за межами України. Автор представляє біографії та досягнення відомих діячів української діаспори, показуючи їхній вплив на

збереження національної ідентичності та підтримку зв'язків із батьківщиною [1].

У статті І. Лемка "Левандівка" (2007.) розповідається про історію та розвиток району Левандівка у Львові. Автор описує ключові моменти становлення району, його архітектурні особливості, соціальну та культурну значимість для міста. Стаття також охоплює сучасний стан Левандівки та її роль у житті львів'ян [48].

У статті Петра Семиволоса "Тернопілля: «розцяткований» уїк-енд" (2007.) висвітлено туристичні принади та культурну унікальність Тернопільської області. Автор описує подорожі та туристичні маршрути, приділяючи увагу особливим локаціям, історичним пам'яткам і культурним традиціям цього регіону. Публікація також акцентує на тому, як туристи можуть насолодитися вихідними в Тернопільській області, поєднуючи відпочинок з дослідженням місцевої культури та природних красот [73].

У статті Володимира Петрашика "Яків Гніздовський" (2017) в журналі "Образотворче мистецтво" йдеться про творчий шлях українського художника Якова Гніздовського. Автор аналізує його художні здобутки, зокрема в графіці, живописі та скульптурі, підкреслюючи унікальність стилю митця. Стаття також висвітлює внесок Гніздовського у розвиток українського та світового мистецтва, акцентуючи на його впливі на графічне мистецтво та природні мотиви, що часто з'являлися в його роботах [59, с. 46–47].

Книга "Тернистий шлях кубанця Проходи" 2007 р. — це документальний роман, що розповідає про життєвий шлях Олександра Проходи, українського військового діяча та кубанського козака. У творі описуються його боротьба за незалежність України, участь у визвольних змаганнях початку XX століття, а також складні обставини еміграції. Вступне слово написав Роман Коваль, відомий історик, який досліджує період Української революції та життя видатних українських діячів [81].

У статті йдеться про Миколу Бутовича, (2009.) українського художника, графіка та активного діяча української еміграції. Стаття висвітлює його творчість і внесок у культурне життя української діаспори, зокрема його ілюстрації та графічні роботи. Микола Бутович був важливою постаттю серед українців, які проживали за кордоном, і активно підтримував збереження української культури серед емігрантів [81, с. 86–87].

Руденко О. "Володимир Баляс і українська діаспора" (2011.) Книга Руденка, опублікована в 2011 році, присвячена аналізу взаємозв'язків Володимира Баляса з українською діаспорою та його внеску в культурне життя українців за кордоном. Автор досліджує, як творчість Баляса вплинула на українську спільноту поза межами України та як він сприяв збереженню національної ідентичності. На сторінках 34–40 розглядаються окремі епізоди з життя митця в діаспорі, а також його культурні проєкти, що отримали підтримку в українських громадах закордоном [68, с. 34–40].

Книга представляє собою, біобібліографічний довідник, (2012) присвячений літературним діячам української діаспори. У виданні зібрано інформацію про письменників, поетів, публіцистів та інші творчі постаті, які жили за межами України, але зробили значний внесок у збереження та розвиток української культури й літератури. Книга містить як короткі біографічні дані, так і інформацію про їхні твори, що допомагає досліджувати культурну спадщину діаспори [84].

У книзі Бондаренко, В. (2013) «Графіка української діаспори в ХХ столітті» автор аналізує творчість українського графіка Баляса, висвітлюючи його значний внесок у розвиток графічного мистецтва серед українських митців діаспори. Баляс став важливою фігурою в художньому середовищі еміграції, зберігаючи в своїх роботах національні традиції, водночас активно інтегруючи новітні художні течії, що панували в країнах перебування [8, с. 74–77].

У книзі Петрової детально досліджено технічні прийоми та символіку у роботах українського художника Володимира Баляса. Видання 2015 року

розкриває особливості творчого підходу Баляса, звертаючи увагу на вибір техніки та символічні мотиви, які надають його творам унікального змісту. На сторінках 89–92 автор зупиняється на найвизначніших роботах митця, які стали частиною української культурної спадщини. Це видання є цінним для розуміння глибинних художніх та культурних аспектів, що визначають творчість Баляса [63, с. 89–92].

У публікації Валерія Бурія "Цимбал Віктор: біографічна довідка", (2016) що увійшла до збірки "Вибрані розвідки, статті та замітки. Вип. 2", міститься коротка біографія українського художника Віктора Цимбала. У статті подано основні факти про життя і творчий шлях митця, його внесок у мистецтво та культурну спадщину. Видання також зосереджується на зв'язку Цимбала з Катеринопільщиною, регіоном, з яким пов'язане його походження [9, с. 95-97].

Смолій В. "Українська графіка: творчість Володимира Баляса" (2016.). Це дослідження розкриває творчий шлях Володимира Баляса, його стильові та технічні особливості в українській графіці. Смолій приділяє увагу аналізу робіт Баляса з погляду композиції, символіки та тематики, характерних для української графіки. На сторінках 85–88 представлений глибокий аналіз окремих його творів, що показує еволюцію художника і його місце в історії українського мистецтва. Книга дає можливість оцінити особливості графічної школи, до якої належав Баляс [76, с. 85–88].

Кравченко І. "Традиційні орнаменти у творчості Володимира Баляса" (2019.) Книга присвячена дослідженню використання традиційних українських орнаментів в роботах Володимира Баляса. Автор розглядає, як Баляс переосмислював і адаптував національні орнаменти для своїх графічних творів. На сторінках 58–63 Кравченко детально аналізує окремі елементи орнаментики, показуючи їхню символічну значущість та вплив на загальний стиль художника. Це дослідження цінне для розуміння взаємозв'язку між народною творчістю та професійним мистецтвом [45, С. 58–63].

Ковальчук Л. "Володимир Баляс: мистецька ідентичність та культурна спадщина"(2020) .Ця книга досліджує культурний вплив і особливості мистецької ідентичності Володимира Баляса, відомого українського графіка. Автор аналізує його внесок у розвиток українського мистецтва, а також розглядає його творчість у контексті національної спадщини. На сторінках 67–70 особливу увагу приділено ключовим моментам у формуванні художнього стилю Баляса. Книга є цінним джерелом для розуміння українського мистецтва ХХ століття та його представників [44, с. 67–70].

Історичний метод є однією з основних методологічних стратегій вивчення творчості українських митців діаспори, оскільки він дозволяє відстежити розвиток графічного мистецтва в контексті конкретних історичних етапів, політичних подій та соціальних змін. Використання цього методу забезпечує можливість не лише розглянути етапи становлення та еволюції графіки, а й виявити глибші взаємозв'язки між художнім процесом і соціально-політичними реаліями, що визначали умови життя українських митців за кордоном.

Історичний метод дослідження передбачає ретельне вивчення хронології розвитку графіки української діаспори, враховуючи основні віхи, такі як хвилі еміграції, історичні катастрофи (першу та другу світові війни, радянські репресії, політичні переслідування) та формування нових культурних ідентичностей. Зокрема, вивчення графіки українських художників за кордоном дозволяє простежити, як соціально-політичні обставини формували специфіку їхньої творчості. Наприклад, після Другої світової війни, коли значна частина українських митців опинилася в Західній Європі або США.

Їхня графіка ставала важливим засобом утвердження національної ідентичності та підтримки культурної пам'яті в умовах еміграції. Історичний метод включає в себе вивчення архівних матеріалів, художніх виставок, періодичних видань, меморіальних текстів та документів, які дозволяють реконструювати контекст, у якому працювали українські митці діаспори. Такий підхід дозволяє не лише встановити дату та місце створення того чи

іншого твору, а й зрозуміти його значення в історичній ситуації. Наприклад, творчість графіків, які перебували в таборах для переміщених осіб, має своєрідну символічну значущість, що не зводиться лише до художніх аспектів, а є свідченням боротьби за національну ідентичність та збереження української культури в умовах політичного безладу.

Завдяки історичному методу можна виділити кілька важливих етапів у розвитку графіки української діаспори, кожен з яких мав свої особливості та впливи. Перший етап, пов'язаний з періодом ранньої еміграції, характеризується орієнтацією на традиційні українські мистецькі форми, а пізніші періоди відзначаються впливом модерністських течій та взаємодією з мистецтвом країни перебування. Наприклад, після 1920-х років українські митці почали активно взаємодіяти з європейським авангардом, що сприяло появі нових стилістичних напрямків у графіці.

Аналіз цих змін дозволяє простежити, як зовнішні культурні впливи змінювали традиційні уявлення про графіку, водночас зберігаючи специфічні риси національної ідентичності. Використання історичного методу допомагає також дослідити взаємодію українських митців із світовими культурними процесами, зокрема з мистецьким середовищем еміграції, де часто відбувалася конкуренція з іншими національними школами. Зокрема, українські графіки активно взаємодіяли з польськими, чеськими, єврейськими та іншими художниками, створюючи інтеграційні культурні моделі, що сприяли не тільки збереженню національної культури, але й утвердженню її в міжнародному контексті.

У цей період графіка ставала не лише мистецьким, а й політичним інструментом, який використовувався для вираження протесту або підтримки певних ідеологій.

Загалом, історичний метод дозволяє чітко відслідковувати етапи розвитку графіки української діаспори, визначати важливі тенденції та виявляти специфічні характеристики творчості окремих художників на тлі їхніх соціальних, політичних і культурних подій. Такий підхід сприяє глибшому

розумінню не лише розвитку графіки, а й ширших процесів, що відбувалися в українському мистецтві в цілому за умов еміграції.

Метод аналізу є важливим інструментом для глибокого розуміння творчості митців української діаспори, оскільки дозволяє не тільки оцінити технічні аспекти їхньої графіки, а й виявити культурні, соціальні та історичні контексти, що впливали на їхнє мистецьке вираження. Вивчення графіки української діаспори вимагає детального розгляду кожного окремого твору, зокрема через призму технічних характеристик, композиційних рішень, кольорової палітри, символіки та композиційної структури. Такий підхід дозволяє чітко відокремити особливості творчості митців, що працювали за межами України, і виявити їхній внесок у загальноєвропейський контекст мистецтва.

Аналіз як метод дослідження. Метод аналізу в контексті графіки української діаспори передбачає розгляд окремих творів мистецтва через детальне розшифрування їхніх компонентів. Це включає аналіз технічних аспектів, таких як вибір графічної техніки (літографія, гравюра, естамп тощо), а також оцінку впливу суспільно-політичних подій на творчість митців, що працювали в умовах еміграції. Зокрема, аналіз графіки українських художників діаспори допомагає виявити не лише художні інновації, а й соціальні та ідеологічні наративи, що відображаються в їхніх роботах (Шевчук, 2011, с. 132; Борисенко, 2015, с. 118).

Один із аспектів аналізу полягає у визначенні того, як митці використовували графіку для вираження національних мотивів і збереження культурної ідентичності українців в еміграції. Наприклад, через символіку, традиційні образи та іконографію художники намагалися зберегти зв'язок з батьківщиною, водночас адаптуючи свої роботи до умов культурного середовища країни перебування. Цей процес аналізу дозволяє побачити не лише зовнішні форми, але й внутрішню напругу між традиційним та новаторським, що є характерним для творчості багатьох українських художників, які змушені були працювати в умовах еміграції.

Метод аналізу вивчає графіку не тільки через технічні аспекти, а й через її емоційну і змістову складову. Це дозволяє, наприклад, встановити, як певні мистецькі твори відображають відчуття втрати та боротьби за національну ідентичність у творчості митців. Розгляд образів, що часто використовуються в графіці діаспори (наприклад, зображення хрестів, тризубів, національних символів), дає змогу встановити глибину емоційного ідеологічного контексту. Такий підхід дозволяє встановити зв'язок між індивідуальними творами і загальними культурними процесами, що відбувалися серед українських емігрантів у XX столітті.

Аналіз творів графіки української діаспори також включає порівняльний підхід, що дозволяє виявити, як українські митці реагували на художні течії, які домінували в їхній новій культурній ситуації. Цей підхід виявляє, як впливи європейського авангарду, експресіонізму, символізму чи модернізму взаємодіяли з українськими традиціями в графіці, створюючи унікальні сплави стилістичних форм. Таким чином, цей метод дозволяє не лише досліджувати індивідуальні творчі рішення, а й аналізувати, як художники адаптували міжнародні мистецькі течії до своїх національних традицій.

При підготовці дослідження мною відвідано Музей мистецтв Прикарпаття. Тут проаналізовано твори митців XX століття, зокрема митців української діаспори.

Пощастило мені побувати на відкритті виставки робіт Якова Гніздовського. Тут були предсталені роботи, які мали різноманітні техніки виконання та художнє вираження.

Для написання кваліфікаційної роботи також було використано електронні ресурси, зокрема сайти обласних організацій Національної спілки художників України, музеїв США та Канади, особисті сайти митців, сайти приватних галерей. Особливе значення цих джерел було для підготовки ілюстративного матеріалу дослідження.

Проаналізувавши ряд літератури, як вітчизняної так і зарубіжної, можна зробити висновки, що мистецтво, зокрема графіка у творчості митців

української діаспори вивчалася багатьма дослідниками. Письменники та журналісти в своїх працях описували життєвий та творчий шлях художників. На даному етапі дослідження культури та мистецтва української діаспори активно продовжується молодими дослідниками.

РОЗДІЛ II. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ГРАФІКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

2.1 Основні центри української діаспори

Історія української еміграції характеризується кількома чітко визначеними хвилями, що зумовили формування української діаспори. Українці оселилися у різних частинах світу.

Перший етап еміграційного руху тривав з останньої чверті XIX століття до початку Першої світової війни (1914).

Другий етап охоплює період між двома світовими війнами (1918—1939). Третя хвиля почалася після Другої світової війни, з найбільшою інтенсивністю одразу по її завершенню.

Четверта хвиля включає поодинокі виїзди у 1970—1980-х роках та значно активніший еміграційний рух з часів проголошення незалежності України (починаючи з 1990-х років і дотепер).

Міграційні потоки українців у різні періоди мали свої географічні напрямки. У ранні періоди (починаючи з XIV століття) українці, хоча і не в масових кількостях, переселялися до європейських країн, таких як Австрія, Італія, Франція, Швеція та Туреччина. Наприкінці XIX — напочатку XX століття сформувалися два основні вектори еміграції: до Північної Америки (США і Канада) та, меншою мірою, до країн Південно-Східної Європи і східних регіонів Російської імперії. Чимала частина емігрантів також досягла країн Південної Америки.

Після Жовтневої революції 1917 року і до сучасного періоду українська еміграція набула глобального характеру, охоплюючи Північну Америку, Західну, а згодом і Східну Європу, різні частини колишнього СРСР, країни Азії, Африки, Південної Америки та Австралії.

Динаміка української еміграції демонструє певні географічні вектори, що змінювались залежно від історичного періоду. Перша хвиля міграції була здебільшого спрямована на захід, включаючи країни Північної Америки

(США, Канада) та Південної Америки (Бразилія). Крім того, певна кількість емігрантів вирушила до Сибіру після революції 1905—1907 років.

Друга хвиля розділилася на два напрями: на захід, охоплюючи країни Європи та Північної Америки, а також на схід, до Росії. Представники третьої хвилі прямували транзитом через європейські держави, прагнучи дістатися США, Канади та країн Південної Америки, тоді як невелика частина обирала для поселення Сибір, Далекий Схід та північні райони сучасної Російської Федерації [27; 28; 56; 83].

Українська діаспора є однією з найчисельніших у світі і має глибоке коріння, що сягає різних історичних періодів. Перші великі хвилі еміграції почалися ще в ХІХ столітті, коли українці, рятуючись від економічної кризи, політичних переслідувань та соціальної нестабільності, виїжджали до різних країн, зокрема до Канади, США та Аргентини [22].

Наступні хвилі, пов'язані з політичними та військовими подіями, а саме Першою та Другою світовими війнами, значно збільшили кількість українців за межами України. Ця діаспора зіграла важливу роль у підтримці національної ідентичності, розвитку української культури за кордоном та підтримці зв'язків з Україною.

Після Другої світової війни чисельність українців за кордоном ще більше зросла через політичні репресії в Радянському Союзі та насильницькі депортації. Багато українців виїхало в Європу та Америку, де вони заснували численні культурні, політичні та освітні організації. Українська діаспора в Канаді, США, Австралії, Польщі та Німеччині зробила значний внесок у розвиток української культури, мистецтва та науки.

Канада є одним із найбільших центрів української діаспори, де українці почали оселятися ще в кінці ХІХ століття. Перші українські поселенці прибули в Канаду в 1891 році, і відтоді українська громада стала однією з найвпливовіших в країні. Сучасна українська діаспора в Канаді активно підтримує українську культуру та мову, фінансує численні проекти для підтримки освіти, науки та мистецтва в Україні [60].

Сприятливі умови для функціонування соціальнокультурного феномену у контексті його кількісного виміру існують в етнічних ареалах й анклавів українців, зокрема: у США — це міські агломерації Детройта, Нью-Йорка, Чикаго; у Канаді — провінції Альберта, Манітоба, Саскачеван; в Австралії — міста Аделаїда, Мельбурн, Сідней; у Казахстані — пн. райони країни, Алмати; в Росії — Алтай, Далекий Схід, Західний та Східний Сибір, Краснодарський край, Магаданська обл., Москва, Поволжжя, С.-Петербург, Ставропольський край, Якутія; у Польщі — прикордонні з Україною землі; в Румунії — Бухарест, прикордонні з Україною землі; у Словаччині — словацько-українське пограниччя тощо.

США також є важливим центром для української діаспори. Українці тут розпочали свою еміграцію ще у XIX столітті, створюючи релігійні, культурні та політичні організації. Більшість українців оселилися в містах Нью-Йорк, Чикаго, Детройт та Філадельфія, де вони розвивали українські школи, церкви та громадські організації. Американська діаспора відіграла значну роль у підтримці України в боротьбі за незалежність та демократію [51].

В Південній півкулі найчисельнішою українською діаспорою є спільнота в Австралії, чисельність якої перевищує 35 тисяч осіб. Перші українці з'явилися на австралійських землях ще в XIX столітті, однак хвилю масової еміграції започатковано в кінці 1940-х років. Основними регіонами поселення стали штати Новий Південний Уельс, Вікторія та Південна Австралія, де іммігранти, як правило, оселялися у великих міських центрах, таких як Аделаїда, Мельбурн і Сідней.

Українська громада в Австралії з'явилася після Другої світової війни, коли тисячі українців покинули рідні землі через репресії та переслідування. Австралійська діаспора сприяє популяризації української культури, мови та історії, а також підтримує громадські та культурні проєкти, спрямовані на підтримку української ідентичності серед нових поколінь.

Значний соціокультурний феномен у наші дні формує українська громада в Туреччині, чий шлях починається з появи перших вихідців українського

походження, зокрема козаків. Подальший розвиток української присутності в Туреччині відбувався через політичну еміграцію в міжвоєнний період, а в останні десятиліття поповнився завдяки трудовій міграції, яка налічує близько 12 тисяч осіб.

Невеликі українські громади також присутні у Новій Зеландії, куди перші українці прибули в 1949 році, та в країнах Океанії. До цього регіону українці потрапляли переважно як мандрівники, дослідники або туристи; американські українці часто прибували, як працівники різних установ або військовослужбовці північноамериканських країн. Ще одна, відносно малочисельна, група українців проживає в країнах Північної Африки, таких як Єгипет, Ефіопія, Марокко. Багато з них працюють викладачами, лікарями або служать у європейських військових структурах. Деякі члени цих громад до цього часу перебували в таборах для переміщених осіб у Австрії та Німеччині.

Аргентина є одним із найбільших центрів української діаспори в Латинській Америці. Українці почали емігрувати в цю країну наприкінці XIX століття, і зараз тут проживає значна українська громада, яка зберігає мову, традиції та культуру. Українці в Аргентині є активними учасниками місцевого культурного життя, проводять фестивалі, видають українські газети та підтримують релігійні організації [4].

Основні центри української діаспори сконцентровані в різних регіонах світу, де сформувалися численні українські громади, зокрема в країнах Північної Америки та Європи [58, с. 45–50].

Важливу роль у становленні цих центрів відіграли економічні та політичні фактори, що стимулювали хвилі міграції протягом XIX і XX століть [13, с. 100–105].

Помітними центрами української діаспори стали США та Канада, де зосереджена велика частина українських емігрантів, які зберігають національну культуру через релігійні та культурні організації [71, с. 90–95]. Також значні українські громади розвинулися у європейських країнах, таких

як Польща, Німеччина та Чехія, де діаспора активно залучена до культурного і соціального життя.

Збереження культурної ідентичності українців за кордоном підтримується через діяльність численних громадських організацій, шкіл та церков, які відіграють важливу роль у консолідації української громади за межами батьківщини [19, с. 130–135].

Українська діаспора, яка поширилася на значний обсяг країн, де сформувалася значна кількість українських громад, представляє визначний аспект у глобальному контексті міжнародних міграційних та культурних процесів. Згідно з дослідженнями вчених, таких як Гнатюк Л. та Кириченко С., початкові етапи еміграції українців характеризувалися перш за все економічними та політичними мотивами. Ці фактори виявили значний вплив на формування та розвиток українських діаспорних спільнот. [13, с. 100–105]. Перші хвилі еміграції мали економічний і політичний характер, що вплинуло на розвиток діаспорних спільнот [35, с. 60–65].

Особливу увагу заслуговують Сполучені Штати Америки та Канада, які стали ключовими осередками української діаспори поза межами батьківщини. Завдяки історичним обставинам та соціокультурним впливам, українська спільнота в Північній Америці пройшла складний шлях від свого коріння до сучасних реалій. Працездатність, духовна згуртованість та культурний патріотизм українців у цих регіонах відіграють визначну роль у збереженні національної ідентичності та взаєморозуміння [71, с. 90–95 с.].

Тісні зв'язки із рідною культурою виникають через тісне спілкування між українськими церковними спільнотами, освітніми закладами та громадськими організаціями. Ці інституції відіграють ключову роль у збереженні українського національного ідентичності в українській діаспорі. Згадана теза підтверджується в дослідженні Дмитрука Н., що було опубліковане у видавництві «Либідь» у 2011 році. Автор висвітлює важливість культурних інституцій у забезпеченні зв'язків та співпраці українців у різних країнах світу. Вивчення матеріалу зазначеної публікації дозволяє сформулювати висновки

щодо впливу цих інституцій на формування національної свідомості, гідності та допомогу у збереженні культурних традицій серед українців у далекому від батьківщини середовищі. [19. 130–135 с.]. Європейські країни, зокрема Польща, Чехія та Німеччина, також мають великі українські громади, які активно розвивають культурне життя.

Сучасні тенденції еміграції з України вказують на зростання чисельності українців у країнах Північної Америки та Європи, при цьому спостерігається розширення напрямків міграції на країни Азії та Ізраїль. Згідно з офіційною статистикою Державної служби статистики України, у період з 2002 по 2012 рік були зафіксовані такі показники еміграції: до Росії виїхали 200,9 тис. осіб, до Німеччини — 43,1 тис., до США — 30,8 тис., до Ізраїлю — 22,7 тис., до Білорусі — 16,8 тис., до Молдови — 5,9 тис., до Чехії — 4,7 тис., до Канади — 3,8 тис., та до Угорщини — 3,3 тис. осіб.

Піковий рівень еміграції з України зафіксований у 2002 році, коли країну залишили 76,3 тис. осіб. Надалі відбувався спад, і до 2012 року кількість емігрантів знизилася до 14,5 тис. осіб. Однак у 2015 році еміграційний потік знову зріс, досягнувши позначки понад 21 тис. осіб (без врахування тимчасово окупованої території АР Крим, Севастополя та зони антитерористичної операції). За даними, зібраними у період з 1 жовтня 2015 по 1 жовтня 2016 року, до США виїхали 2543 українці.

Основні причини формування української діаспори охоплюють низку економічних, соціальних, політичних, культурних та етнічних чинників, які впливали на еміграцію українців у різні історичні періоди.

Економічні труднощі, зокрема у кінці XIX — напочатку XX століття, стимулювали міграцію безземельних і малоземельних селян, а також низькооплачуваних робітників, здебільшого із Галичини, Буковини та Закарпаття, які перебували в складі Австро-Угорщини. Мешканці українських територій Російської імперії також були переважно малоземельними селянами, які емігрували у пошуках кращих умов життя. Економічні чинники

залишалися актуальними і після проголошення незалежності України, мотивуючи частину населення до еміграції.

Серед соціальних причин еміграції варто виділити несприятливі умови для українців, які мешкали на територіях, що перебували в складі інших держав, включно з колишнім СРСР. Обмежений доступ до якісної освіти, медицини та культурного життя негативно позначався на житті українських спільнот і сприяв зростанню еміграційних настроїв.

Політичні фактори справили значний вплив на українську еміграцію в періоди після Жовтневого перевороту 1917 року, в часи Другої світової війни та у післявоєнний період до середини 1950-х років, а також частково у 1970-х роках. Репресії, політичні переслідування та інші форми тиску стимулювали виїзд українців за кордон.

Поширення еміграції українців у складі СРСР зумовлювали культурні обмеження, значною мірою пов'язані з русифікаційною політикою. Українська культура та мова зазнавали утисків, що створювало несприятливі умови для їх розвитку та збереження і сприяло еміграційним настроям.

Етнічні утиски українців були особливо виражені у XX столітті на територіях, які перебували під контролем Польщі, Чехословаччини та Румунії до їхнього возз'єднання з Україною у 1939—1945 роках. Етнокультурна політика на цих землях мала на меті ослабити українську ідентичність, що виражалося через заборони на використання української мови, обмеження її в освіті, культурних установах і публічному житті, що стимулювало українців до міграції.

Отже, аналіз основних центрів української діаспори дозволяє виокремити кілька важливих висновків щодо географічного розподілу, історичних тенденцій та соціокультурних особливостей української еміграції. Найбільші українські громади склалися в Північній Америці, зокрема в США і Канаді, де еміграційні потоки мали найбільшу інтенсивність протягом кінця XIX — середини XX століття. Значущими центрами української діаспори є також країни Західної Європи, серед яких варто відзначити Німеччину, Велику

Британію та Італію, де українські громади формувалися як унаслідок трудової еміграції, так і завдяки сучасним міграційним процесам, які посилюються після здобуття Україною незалежності.

Помітне місце серед осередків української діаспори займають Австралія та Південна Америка, де сформувалися менші, але консолідовані громади, зокрема в Аргентині та Бразилії. Кожен із центрів діаспори має свої унікальні характеристики, зумовлені історичними умовами та специфікою приймаючих країн. Наприклад, українці в Північній Америці активно зберігають національні традиції через громадські організації, освітні заклади та культурні центри, тоді як діаспора в Європі адаптувалася до соціальних і політичних реалій Європейського Союзу, активно беручи участь у культурному обміні та формуючи новітній образ України за кордоном.

Таким чином, українська діаспора не лише зберігає національну ідентичність і культурні цінності, але й відіграє важливу роль у зміцненні міжнародного іміджу України, виступаючи зв'язковою ланкою між рідною країною та світовою спільнотою.

2.2 Розвиток культури української діаспори

Українська діаспора є унікальним явищем світової культури, яке існує протягом кількох століть і функціонує в різних країнах та континентах. Розкидана по всьому світу, вона виступає потужним каналом збереження і поширення української культури через різноманітні форми мистецтва – живопис, скульптуру, музику, театр, літературу, а також організацію виставок, концертів, культурних заходів та фестивалів. Така діяльність не лише сприяє збереженню української ідентичності серед нащадків емігрантів, але й забезпечує інтеграцію українського мистецтва у світовий культурний простір. Завдяки цьому українське мистецтво стає частиною культурної спадщини країн, у яких українці знайшли притулок, водночас доносячи до іноземної аудиторії цінності, ідеали та багату історичну спадщину українського народу.

Особливу роль у збереженні української культури відіграють українські художники та скульптори, які зробили значний внесок у мистецьке життя країн проживання. У таких країнах, як Канада, США, Франція, Австралія, українські митці не тільки популяризують українське мистецтво, а й збагачують його за рахунок інтеграції з місцевими культурними традиціями. Відомі художники, зокрема Ярема Славутич у Канаді та Луїза Невельсон у США, вводили українські народні мотиви, фольклорні образи, а також національні стилістичні особливості у свої роботи, поєднуючи українське бароко, мотиви козацького та гуцульського мистецтва із західними стилями модернізму та постмодернізму [51].

Луїза Невельсон, (Рис. 1) яка вважається однією з провідних американських скульпторів ХХ століття, прославилася завдяки своїм скульптурним композиціям з дерева, (Рис. 2-3) що відображали складність і багатошаровість української національної традиції в сучасній інтерпретації. Вона привнесла в американське мистецтво новаторські елементи, об'єднуючи експресію, символіку та стиль, притаманні українській культурі, що сприяло її визнанню на міжнародному рівні.

Поширенню українського живопису сприяють численні художні галереї та українські культурні центри, які регулярно організовують виставки українського мистецтва. Зокрема, в Канаді діє Український художній інститут, у США – Український музей у Нью-Йорку, які не тільки зберігають значні колекції українського живопису, але й сприяють його популяризації серед місцевого населення, формуючи культурний зв'язок між українцями і приймаючим суспільством. Ці центри проводять виставки сучасного українського мистецтва, знайомлять іноземців з українським історичним надбанням і сучасною культурою, зберігаючи національну ідентичність через мистецтво.

Однією з найпотужніших форм культурного вираження української діаспори є література. Українські письменники, поети, літературознавці, які працюють за межами України, створюють важливі тексти, що відображають

національні ідеї, історичний досвід та соціально-політичну реальність свого народу. Одним із таких яскравих прикладів є творчість Яра Славутича, українського поета, національно-визвольного борця, чия збірка «Правдоносці» стала знаковою в українській літературі за кордоном. Ця збірка є свого роду літературним маніфестом, що символізує відродження національних цінностей та духовних ідеалів, які затвердили такі видатні українські класики, як Тарас Шевченко, Іван Франко та Леся Українка. «Правдоносці» Славутича викликали великий інтерес як серед критиків, так і серед широкої української аудиторії. У своїй поезії Славутич звертається до історичних образів України, інтерпретує події національно-визвольної боротьби, передаючи почуття гордості за свою країну, водночас зображуючи біль та втрати, що пережив український народ. Його вірші насичені символізмом, містять глибокі історіософські та філософські ідеї, що знаходять відгук у нащадків емігрантів і формують їхнє почуття національної приналежності [60]. Поетична творчість Славутича стала закликом до української діаспори знайти сили для відродження та підтримки української ідентичності за межами батьківщини, а також зверненням до світової спільноти з прагненням до справедливості. Кожен вірш у «Правдоносцях» містить закодоване послання для багатьох поколінь українців, закликаючи до глибокого розуміння і визнання української правди в міжнародному контексті. Така література стала не тільки засобом збереження національної ідентичності, але й своєрідним способом боротьби за культурну спадщину, що допомагає українцям відчувати свою єдність і солідарність [47].

Культурні інституції української діаспори також відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини. Вони включають українські церкви, бібліотеки, видавництва, освітні заклади та культурні організації, які забезпечують передачу національних традицій новим поколінням, сприяючи соціальній інтеграції та формуванню позитивного іміджу України за кордоном. Наприклад, в освітніх закладах діаспори створюються українознавчі програми, які дозволяють молоді здобувати знання про

культуру, історію та мову свого народу, незважаючи на відстань від України [31; 44.].

Культурні заходи, такі як фестивалі, концерти, виставки, стали важливими подіями для української діаспори та іноземної публіки, підкреслюючи значення української культури у світовому контексті. Наприклад, щорічний фестиваль української культури в Торонто, де збираються українські артисти з усього світу, є одним із найважливіших культурних подій, що знайомлять тисячі людей з українською музикою, танцями, національними стравами та ремеслами [22].

Луїза Невельсон брала участь у виставках з початку 1930-х, а наприкінці цього десятиліття сформувала власний художній стиль. В її творчості відчувається вплив африканського мистецтва та мистецтва північноамериканських індіанців, а також інтерес до модерністських течій, таких як дадаїзм і сюрреалізм.

З 1932 по 1933 рік, працюючи асистенткою мексиканського художника Дієго Рівери, вона брала участь у створенні фресок у Нью-Йорку. Захопившись скульптурою, у 1934 році почала вивчати її в школі Хаїма Гросса. Її творчі роботи включали фігури з каменю, бронзи, теракоти та дерева, виконані в стилях кубізму та сюрреалізму.

Свою першу персональну виставку вона провела у 1941 році в нью-йоркській галереї «Нірендорф». На початку 1940-х років її скульптури, створені з дерева, експонувалися в престижних галереях Нью-Йорка. У 1944 році вона представила серію абстрактних дерев'яних композицій, виконаних у техніці асамбляжу.

Справжнє визнання прийшло після 1958 року, коли її роботи були виставлені в Музеї сучасного мистецтва та Музеї американського мистецтва Вітні.

Скульптурні роботи мисткині були представлені на виставках у таких містах, як Лондон, Париж, Брюссель, Стокгольм, Токіо, Турин і Цюрих. У 1969

році вона отримала своє перше замовлення на створення скульптури для відкритого простору від Прінстонського університету.

З кінця 1960-х років вона почала працювати в галузі монументальної скульптури для внутрішніх і зовнішніх просторів, використовуючи матеріали як-от алюміній, сталь, скло, оргскло і плексиглас.

Серед її найвідоміших творів — композиція зі сталі «Присутність ночі IV», яку мисткиня подарувала Нью-Йорку в 1972 році, а також настінна скульптура «Небесний вихор — Нью-Йорк», створена у 1978 році.

Українські композитори та музиканти діаспори також стали частиною музичного життя різних країн. Музичні товариства, оркестри та хори діаспори активно популяризують українську музичну спадщину, організовуючи концерти та фестивалі. Так, у США відома "Капела Бандуристів ім. Тараса Шевченка" (Рис. 2.2. 4-6.) популяризує українську бандуру та народну музику. У Канаді фестивалі української культури, такі як "Bloor West Village Toronto Ukrainian Festival", збирають тисячі глядачів, представляючи українські традиції у сучасному форматі.

У 1949 році капела емігрувала до Детройта, США, де незабаром почала активно виступати з концертами, прагнучи зберегти свій професійний статус. Однак діяльність, спрямована на популяризацію етнічної вокально-інструментальної музики, виявилася економічно не вигідною. Щоб забезпечити свої родини, багато учасників капели змушені були знайти роботу на місцевих промислових підприємствах, зокрема в автомобільній індустрії, яка тоді активно розвивалася в Детройті. Через це можливість приділяти час музичним виступам обмежувалася кількома тижнями на рік. У результаті колектив поступово втратив свій професійний статус і продовжив діяльність у якості самодіяльного ансамблю, зберігаючи культурну спадщину через обмежену кількість концертів та виступів.

У 1958 році гурт вирушив у гастрольний тур по Європі. Хоча рецензії на виступи були позитивними, турне стало фінансово невдалим, залишивши колектив з великими боргами. Через відсутність належної фінансової

підтримки для подальшої діяльності диригенти Василь Божик та Григорій Китастих змушені були покинути капелу.

Ці події спричинили глибоку мистецьку кризу на початку 1960-х років. У колективі часто змінювалися диригенти, що негативно впливало на його стабільність і художній розвиток. У різні періоди капелою керували Іван Китастих, Євген Цюра, Петро Потапенко та Іван Задорожний, проте постійність та згуртованість складу залишалися проблемними. Нестабільність серед учасників лише загострювала ситуацію, що ускладнювало підтримку високого рівня виступів та збереження творчої ідентичності колективу.

Довголітній адміністратор капели Петро Гончаренко відіграв ключову роль у порятунку колективу. Він зміг організувати погашення боргів, що накопичилися після європейського турне, і забезпечив збереження капели як мистецького колективу. Завдяки його зусиллям було знайдено нових талановитих диригентів, продовжено випуск платівок із записами ансамблю, а також налагоджено виробництво бандур безпосередньо в Америці. Гончаренко також активно організовував професійні концертні тури, зокрема великим успіхом користувався артпроект «Слово Тараса», присвячений творчості Тараса Шевченка.

У 1968 році до керівництва капелою повернувся Григорій Китастих, що стало важливим етапом для колективу. Під його керівництвом репертуар ансамблю значно розширився, поповнившись новими творами. Китастих також доклав чимало зусиль до виховання молодих бандуристів, які згодом влилися до складу капели, забезпечивши її наступність і розвиток. Капела регулярно вирушала в концертні тури по Північній Америці, які відбувалися кожні два роки, а в 1981 році здійснила гастрольну поїздку до Австралії. Завдяки таким виступам колектив не лише зберіг свою культурну ідентичність, але й зміцнив свій статус в емігрантській спільноті та за її межами.

У 1984 році, після смерті Григорія Китастого, керівництво капелою перейшло до Володимира Колесника, який відразу розпочав активну роботу з

оновлення та зміцнення колективу. Завдяки його ініціативам до складу капели приєдналася група молодих співаків, що надало новий імпульс розвитку ансамблю. Під його проводом репертуар було збагачено творами Гната Хоткевича, які свого часу були заборонені через політичні переслідування. Серед них відновилися такі значні твори, як «Поема про Байду», «Буря на Чорному морі», «Невільничий ринок у Кафі», «Заповіт» та інші, що колись входили до репертуару Полтавської капели бандуристів, але були забуті через арешт Хоткевича.

Крім того, під керівництвом Колесника всі виконавці капели перейшли на бандури харківського типу, почавши також опановувати традиції харківської школи гри на бандурі, що сприяло збереженню та розвитку автентичної української музичної спадщини. Важливою віхою стала концертна подорож капели до України в 1991–1994 роках, яка мала великий резонанс серед слухачів. Визнання заслуг колективу було підкріплене найвищою нагородою — Шевченківською премією, що закріпило значення капели як унікального культурного явища та посланця української музики в світі.

У 1996 році керівником капели став Олег Махлай. Під його проводом колектив здійснив гастрольні поїздки до України, провів концерти по всій Європі та випустив низку нових записів [15, с. 6-9; 24, с. 24-25].

Театральне мистецтво української діаспори відіграє важливу роль у збереженні національної культури та традицій за межами України. Вистави, що ставляться українськими театральними гуртками в США, Канаді та інших країнах, включають як класичні твори, такі як «Наталка Полтавка» (Рис. 7) Івана Котляревського та «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького, так і сучасні українські п'єси. Такі постановки знайомлять глядачів із традиційними цінностями, мовою та історією, зміцнюючи національну ідентичність серед українців за кордоном.

Театральні студії та гуртки, що діють при українських громадах, також виконують освітню функцію, надаючи молоді можливість вивчати українську мову, історію, а також глибше розуміти особливості рідної культури. Це

сприяє збереженню спадщини, навіть у середовищі, де українська мова може поступово витіснятися. Театральні фестивалі, що проходять у громадах, збирають творчі колективи та глядачів із різних міст, допомагаючи не лише підтримувати зв'язок із культурою, але й об'єднувати діаспору навколо спільних цінностей та ідей [23, с. 319-329].

Організація мистецьких виставок та пленерів в українській діаспорі - важливий засіб збереження та розвитку культурних традицій, а також інструмент культурного обміну з місцевим населенням у країнах проживання. Пленери, які організовують у таких країнах, як США, Канада, Аргентина, Бразилія, та інших місцях з великою українською спільнотою, стають творчими осередками, де художники з різних культурних середовищ збираються для створення мистецтва на природі.

На пленерах митці мають можливість творити в умовах живого спілкування з природою, яке особливо надихає і дозволяє передавати дух місцевості, відображати її кольорову палітру, атмосферу та енергію. Українські художники, працюючи поруч із митцями інших культур, обмінюються техніками, підходами та ідеями. Таке співіснування традиційних українських і нових локальних впливів сприяє створенню робіт, що відображають культурне взаємопроникнення та об'єднують риси різних національних стилів.

Мистецькі виставки, які часто проводяться після завершення пленерів, демонструють результати цього творчого обміну. Вони є майданчиками не тільки для знайомства з українським мистецтвом, але і для поширення української культури в місцевому середовищі. Відвідувачі, як українці діаспори, так і представники інших національностей, можуть через картини, скульптури та інші форми мистецтва відчути близькість української культури. Виставки допомагають руйнувати культурні бар'єри, створюють нові точки дотику та взаєморозуміння, а також стають інструментом діалогу між культурами.

Окрім творчої реалізації, такі заходи підтримують молодих українських художників у діаспорі, надаючи їм простір для самовираження та можливість познайомитися з українською культурою більш глибоко, незалежно від того, де вони народилися або вирости. Це сприяє збереженню національної ідентичності, а також вихованню нового покоління митців, яке прагне об'єднувати українські традиції з новими культурними впливами.

Українська діаспора активно підтримує організацію різноманітних концертів і фестивалів, які не лише демонструють національні традиції, але й знайомлять із сучасними культурними тенденціями. Такі заходи створюють унікальну атмосферу єднання та стають значною подією як для українців за кордоном, так і для місцевих жителів. Наприклад, фестивалі української музики на кшталт «Ukrainian Village Fest» у Чикаго та український культурний фестиваль у Бразилії щороку приваблюють тисячі відвідувачів, які приходять, щоб насолодитися українською музикою, традиційними танцями, національною кухнею та ремеслами.

Ці події об'єднують українську громаду та відкривають іноземцям красу української культури. Часто в рамках фестивалів виступають фольклорні ансамблі, колективи бандуристів, танцювальні групи та сучасні виконавці, які поєднують елементи етнічної музики з сучасними жанрами. Це дозволяє відвідувачам побачити, як українська культура адаптується до сучасного контексту, зберігаючи при цьому свої коріння.

Крім того, українські культурні товариства організовують концерти класичної музики, які допомагають розкрити багатство української композиторської спадщини. В таких концертах звучать твори видатних українських композиторів, зокрема Мирослава Скорика, Валентина Сильвестрова, Бориса Лятошинського, які відображають глибину української музичної традиції та її здатність до інновацій. Вечори класичної музики, що проходять у культурних центрах та концертних залах, популяризують творчість українських композиторів у колах міжнародної публіки та сприяють інтеграції українського мистецтва в світову культурну спадщину.

Такі концерти та фестивалі виконують важливу місію збереження національної ідентичності та популяризації української культури, забезпечуючи її розвиток та інтеграцію в глобальний культурний простір.

Розвиток українського мистецтва в діаспорі не тільки забезпечує збереження культурних традицій, але й відкриває нові можливості для українських митців стати частиною глобального мистецького простору. Через активну діяльність українських культурних спільнот за кордоном мистецтво України стає видимим і шанованим у світі, сприяючи формуванню позитивного іміджу країни та створенню культурних мостів між різними народами.

Українська діаспора організовує виставки, фестивалі, концерти та літературні заходи, які презентують світовій аудиторії не лише українську традиційну культуру, але й сучасне мистецтво, що динамічно розвивається. Такі події дають українським митцям можливість співпрацювати з колегами з інших країн, брати участь у міжнародних проєктах і обмінюватися досвідом. Це збагачує їхній творчий доробок і дозволяє поєднувати українські культурні елементи з тенденціями світового мистецтва, створюючи унікальні твори, що несуть українську ідентичність у глобальний контекст.

Крім того, популяризація українського мистецтва сприяє кращому розумінню української культури за кордоном. Завдяки українським мистецьким заходам іноземна публіка знайомиться з історією, цінностями та естетикою України, що сприяє руйнуванню стереотипів і створенню стійких міжкультурних зв'язків. Таким чином, українська діаспора стає потужним культурним послом, який не лише зберігає національні традиції, але й відкриває їх світові, перетворюючи українське мистецтво на невід'ємну частину загальносвітової культурної спадщини.

Розвиток культури української діаспори є важливим аспектом збереження української ідентичності та культурної спадщини за межами України. Історія української діаспори показує, що протягом понад століття, незалежно від континенту або країни проживання, українці змогли створити численні

інституції та організації, які сприяють збереженню і розвитку їхньої національної культури. Культурна діяльність української діаспори проходила через кілька етапів і мала свої особливості в залежності від часу, країни проживання та соціальних умов.

Основними рушіями культурного розвитку діаспори стали українські громади в США, Канаді, Латинській Америці, Європі, Австралії та інших країнах. Протягом тривалого часу в цих країнах сформувалися стабільні та численні громади, які розвивають культурну спадщину своїх предків та інтегрують українську культуру в культурне середовище приймаючих країн. Створення церков, шкіл, культурних центрів, проведення фестивалів, концертів, виставок, а також видання літератури українською мовою стали основними формами культурного вираження української діаспори.

Українські культурні осередки за кордоном виконують не лише функцію збереження національних традицій, але й сприяють активному культурному обміну з іншими національностями, інтегруючи українське мистецтво, музику, літературу та народні ремесла у світову культуру. Наприклад, українська діаспора у США та Канаді зберегла багато фольклорних традицій, які, можливо, в Україні були втрачені або змінилися під впливом модернізації. Це стало можливим завдяки створенню різноманітних українських танцювальних ансамблів, хорів, художніх колективів та шкіл народних ремесел, що відтворюють та популяризують українську культуру на міжнародному рівні.

Важливим аспектом є також розвиток українських ЗМІ за кордоном: газети, радіо- і телестанції українською мовою відіграють важливу роль у підтримці інформаційного простору діаспори, забезпечуючи зв'язок між її представниками та з Україною. Наприклад, такі видання, як «Свобода» в США або «Український голос» в Канаді, є важливими джерелами інформації для українців за кордоном і відображають не тільки новини, але й культурне життя діаспори, її традиції та досягнення.

Варто відзначити, що в сучасну епоху глобалізації та інтенсивного розвитку новітніх технологій процес формування і поширення української культури за межами батьківщини набув якісно нових форм. Завдяки широкому доступу до Інтернету та популярності соціальних мереж відкрилися унікальні можливості для розповсюдження культурного контенту, підтримання зв'язків з Україною і формування цифрових спільнот. Сучасна українська діаспора активно використовує ці цифрові платформи для реалізації культурних ініціатив, що включають організацію проектів, популяризацію національних традицій і залучення молоді до участі в культурному житті української спільноти за кордоном.

На сучасному етапі культура української діаспори продовжує активно розвиватися завдяки зусиллям місцевих громад і громадських організацій, які забезпечують підтримку різноманітних сфер діяльності, включаючи мовну, релігійну, освітню та мистецьку. Особливого значення набуває діяльність українських об'єднань, які спрямовані на згуртування представників різних поколінь діаспори, створення умов для передачі національних цінностей та зміцнення культурної ідентичності.

Таким чином, культурна діяльність української діаспори виступає важливим механізмом збереження національної самобутності за межами України, водночас сприяючи інтеграції української культурної традиції в контекст глобальної культурної спадщини

Завдяки активній діяльності багатьох поколінь українців, які проживають за межами батьківщини, національна культура інтегрувалася у глобальний культурний контекст, залишаючись водночас самобутною. Така діяльність не лише сприяла популяризації українського мистецтва, літератури, музики та інших аспектів культури на міжнародній арені, але й забезпечила вплив української діаспори на культурні та соціальні процеси в країнах, які стали для них новою домівкою.

Культурна спадщина діаспори слугує унікальним прикладом того, як можна зберегти національні традиції в умовах культурного розмаїття.

Водночас вона демонструє здатність до адаптації, інтеграції та взаємодії з новими ідеями, які надходять із зовнішнього середовища. Це дозволяє не лише зберігати автентичність, але й розвивати культуру через впливи інших традицій, поглиблюючи її багатогранність. Українська діаспора в різних країнах світу стала своєрідним культурним мостом, завдяки якому відбувається обмін досвідом, знаннями, інноваціями та цінностями між Україною та міжнародною спільнотою.

Особливу увагу варто приділити тому, що культура діаспори стала не лише важливим елементом збереження національної ідентичності українців за кордоном, але й потужним інструментом формування позитивного іміджу України на світовій арені. Творчі досягнення українців, які працювали та продовжують працювати в сферах мистецтва, науки, освіти та громадської діяльності, стали частиною культурного життя приймаючих країн, збагачуючи їхній культурний ландшафт та сприяючи інтеграції української культури в загальносвітові процеси.

Досвід української діаспори є також прикладом того, як культура може не тільки зберігатися, але й активно розвиватися, функціонуючи в умовах глобалізації та взаємопроникнення культур. Така взаємодія не лише сприяє утвердженню національної самобутності, але й сприяє формуванню нових культурних форм, які стають вагомим внеском у світовий культурний простір. Це підкреслює унікальність української діаспори як явища, що забезпечує тривале збагачення національної культури через постійний діалог із глобальним світом.

Таким чином, українська діаспора відіграє винятково важливу роль у збереженні та розвитку національної культури, одночасно забезпечуючи її інтеграцію у світовий контекст. Її вплив і досягнення демонструють, як культурна спадщина може залишатися актуальною, автентичною та водночас відкритою до нових ідей, слугуючи джерелом натхнення та збагачення для багатьох поколінь.

РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРАФІКИ В ТВОРЧОСТІ МИТЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

3.1 Особливості графіки у творчості Якова Гніздовського

У 2015 році Тернопільська область офіційно оголосила роком Якова Гніздовського, відомого українського художника, чий багатогранний талант здобув світове визнання. Гніздовський (1915–1985) – видатна постать українського та світового мистецтва XX століття, яка виявила себе в численних жанрах і техніках, виключно з живописом, графікою, скульптурою, книжковою ілюстрацією, а також прикладною графікою, що зробила його одним із провідних митців свого часу. (Рис. 3.1. 1-2)

Творча спадщина Якова Гніздовського вирізняється багатожанровістю та технічною вишуканістю. Його доробок включає портрети, пейзажі, натюрморти, іконопис, екслібриси виготовлені до книг, прикладну графіку, а також скульптурні роботи й декоративне мистецтво, зокрема гобелену та художню кераміку. Його дереворити (або як сам митець їх називав – «дереворізи»), виконані на грушевому та вишневому дереві, стали справжніми шедеврами світового мистецтва, які відображають неповторний стиль миття, насичену деталізацією, образною символікою та майстерною передачею текстури. Ці дереворити отримали визнання за межами України й сприяли популяризації українського мистецтва у світі, зокрема в США, де більшу частину життя провів Гніздовський [70, с.134]. Роботи Гніздовського зберігаються в престижних музеях США, таких як Національний музей американського мистецтва у Вашингтоні, Музей образотворчих мистецтв у Бостоні, Віргінський музей образотворчих мистецтв у Річмонді, Музей мистецтв Філадельфії, а також Едісонівська галерея американського мистецтва в Андовері. Унікальність його творів привернула увагу відомих меценатів, таких як родини Рокфеллерів і Вудвортів, які включили його роботи до своїх приватних колекцій. Одним із визначних моментів визнання його мистецтва стало розміщення робіт Гніздовського в робочому кабінеті Президента США Джона Кеннеді. Кеннеді обрав для свого кабінету картини

Гніздовського «Зимовий пейзаж» і «Соняшник», (Рис. 3.1. 3-4) що говорить про вагоме місце, яке займає художник у культурному середовищі Америки 1960-х років. Особливою увагою заслуговує факт визнання Гніздовського в Японії, де його твори зайняли гідне місце в музейних колекціях, зокрема завдяки їх схожості з естетичними та філософськими принципами японського мистецтва [33]. Хоча японці давно не сприймають мистецтво, як товар, чим захоплюються європейці і американці, Гніздовський знайшов відгуки про японську культуру завдяки своїй гармонійній композиції, у тому числі любові до деталізації і мінімалістичної краси, що відповідає принципам японської естетики [94]. Відтак визнання Якова Гніздовського в Україні та за її межами є яскравим свідченням важливості його внеску в розвиток світового мистецтва. Його творчість заслуговує на глибоке дослідження та популяризацію, а 2015 рік став вагомим етапом у розширенні знання про митця, чий талант і відданість до мистецтва продовжують надихати нове покоління [30; 53; 91].

Творчий шлях Якова Гніздовського, видатного українського митця ХХ століття, вражає своєю багатогранністю та унікальністю. Він народився 27 січня 1915 року в селі Пилипче на Тернопільщині в родині церковного дяка. Ранні мистецькі навички та потяг до образотворчого мистецтва проявилися ще в дитинстві, коли юний Гніздовський малював людей, краєвиди та домашніх тварин. Після початкової освіти він вступив до Чортківської гімназії «Рідна школа», де продовжив розвивати свої художні здібності, беручи участь у створенні ілюстрацій до рукописних журналів та афіш для шкільних заходів [72, с. 56–64]. Після завершення гімназії Гніздовський вступив до Львівської духовної семінарії, прагнучи продовжувати художню освіту, але швидко змінив свій життєвий напрям. Його художні роботи зацікавили митрополита Андрея Шептицького, який надав йому стипендію для навчання в Академії мистецтв у Варшаві. Це був період формування особистого стилю Гніздовського, коли він активно вивчав, як класичні техніки європейського мистецтва, так і вплив українського народного мистецтва [80].

З початком Другої світової війни Гніздовський був змушений залишити навчання у Варшаві, після чого переїхав на Балкани, а згодом до Мюнхена. Саме в Німеччині він почав займатися графікою, а його творчість отримала поштовх до розвитку в умовах таборів для переміщених осіб, де він створив ряд ілюстрацій для українських видань. Тут почалася його робота з дереворитом, яка згодом стане основою його творчої ідентичності.

У 1949 році Гніздовський емігрував до США, де й здобув міжнародне визнання. У Сполучених Штатах він поєднував комерційну роботу з творчістю, зокрема працюючи в рекламній компанії, але згодом повністю присвятив себе графіці. Участь у груповій виставці графіки в Інституті мистецтв Міннеаполіса принесла Гніздовському першу премію за дереворит «Кущ», (Рис. 5) що відкрило йому двері до американського художнього середовища [14].

Його роботи відзначаються деталізацією, витонченістю ліній, а також символічним змістом, що вказує на внутрішній світ художника та його культурні корені. Основною темою його графіки став природний світ: дерева, рослини, тварини, кожен елемент якого був не лише відтворений з натури, а й наділений символічним змістом. Митець зображував не тільки зовнішню форму природи, але й виявляв її духовну сутність, створюючи образи, наповнені філософськими роздумами про життя і смерть, циклічність природи та пошук духовної гармонії.

Значення Якова Гніздовського в контексті українського мистецтва важко оцінити. Його творчість стала містком між українським народним мистецтвом і сучасними течіями європейського та американського графічного мистецтва. Він зберігав національні елементи, інтерпретуючи їх на новий лад, що робило його твори зрозумілими не лише для української діаспори, але й для міжнародної аудиторії. Завдяки своїй праці Гніздовський став символом української ідентичності, зокрема для емігрантів, які бачили в ньому відображення власних почуттів і прагнень [21, с. 78–85]. Графічні роботи митця сьогодні зберігаються в колекціях провідних музеїв, зокрема у

Національному музеї американського мистецтва у Вашингтоні, Музеї мистецтв Філадельфії, Музеї образотворчих мистецтв Бостона. Його внесок у графічне мистецтво ХХ століття визнається на світовому рівні, адже його роботи не лише стали важливим елементом американської культурної спадщини, але й збагатили міжнародне мистецтво новаторським підходом до зображення природи та символічного відображення культурної спадщини.

Яків Гніздовський формувався, як митець, під сильним впливом української народної культури, яка стала основою його індивідуального художнього стилю та світоглядних принципів. Іконопис, народна графіка та декоративно-орнаментальні мотиви, властиві українському мистецтву, суттєво вплинули на його творчість, зокрема на символіку, композиційну побудову та стилістичні особливості робіт Гніздовського. Як зазначає Р. Вальтер у монографії про митця, «Гніздовський виріс на землі, названій національною ідеєю, що сформувала його уявлення про культуру як неперервну традицію, яку потрібно переосмислювати й розвивати» [10, с. 65-112].

Це підґрунтя сформувало його особливий інтерес до національних тем, що реалізується у впізнаній символіці та естетичній деталізації.

Одна з ключових тем у творчості Гніздовського - природа, зображення рослин і тварин, що виступають символічним відтворенням зв'язку людини з навколишнім середовищем, що є важливою частиною української культурної традиції. Такі образи, як дерева та птахи, зустрічаються у багатьох його роботах і уособлюють зв'язок людини з природою. Наприклад, в цьому, присвяченому творчості митця, Іван Забіла зазначає: «Ліс і дерево у творчості Гніздовського несуть глибокий сенс, будучи не просто частиною ландшафту, а символами коріння та духовного пошуку» [29, с. 65-72]. У подібних композиціях кожен елемент має власне символічне значення, утворюючи єдину, структуровану оповідь про світ, природу і людські цінності.

Однією з наступних особливостей творчості Гніздовського є увага до деталізації об'єктів, що показує його інтерес до точного відтворення форми та

текстури. Особливо це помітно в техніці ксилографії, у якій він створив більшість своїх робіт. В дослідженні Д. Мейєра зазначається, що робота Гніздовського відзначається надзвичайною точністю та майже ботаничною деталізацією, що створює унікальні враження глибини та об'ємності. Це досягається завдяки майстерності художника у відтворенні текстури та світлотіньових переходів. Наприклад, у роботах зображено де листя, дерева або тварини, кожен елемент повністю деталізовано, що підвищує реалістичність композиції та її емоційне сприйняття.

Чорно-біла гама, яка є визначальною рисою творчості Якова Гніздовського, відіграє важливу роль у передачі символічного та емоційного змісту його робіт. Застосування чорно-білих відтінків, за допомогою яких художник досягає виразної простоти та глибини, має не тільки естетичне, а й концептуальне значення. Як зазначає Дж. Райт у своїй статті про графіку Гніздовського, «чорно-біла гама в роботах Гніздовського надає їм додаткові виразності та підкреслює гру світла і тіні». За допомогою чіткого контрасту Гніздовський створює образи, які вражають монументальністю та внутрішньою динамікою.

Особливо ця стилістична особливість проявляється в його гравюрах із зображенням лісу або окремих дерев, де чорно-білий контраст відіграє роль структурного і смислового компонента. Гніздовський, граючи на межі світла і тіні, не просто передає зображення природи, а надає йому філософської глибини. Ці композиції підсилюють емоційний вплив на глядача і надають кожному елементу особливу символічну вагомість, що перегукується з ідеями «чистої форми» в європейській графіці XX століття.

Завдяки вибору монохромної палітри, художник акцентує увагу на основних елементах своїх композицій, досягаючи ефекту «сакрального простору», де кожна лінія, кожна деталь має вагоме значення. Саме цей підхід дозволяє Гніздовському створювати унікальні образи, які спонукають до роздумів про сутність природи, її циклічність та місце людини в ній.

Гніздовський використовує також багатий символічний арсенал, зображений у зображеннях рослинності, тварин і лісових композицій. Дерево часто виступає в його творах як символ життя, сили та мудрості, що є загальноприйнятим символом у культурі багатьох народів, виключно з українською. У його роботах, зокрема в серії гравюр з дубами та соснами, дерево відображається як сутнісний символ, що уособлює зв'язок з минулим, предками та національними цінностями. Так само зображення тварин, особливо овець і птахів, мають у його роботах додаткове значення. Як відзначає О. Гудзь, «образи тварин у Гніздовського служать не лише елементами декору, але й уособлюють певні моральні якості або символізують людські образи». Психологічний елемент у творчості Гніздовського посідає важливе місце. [82, с. 58-63]. Наприклад, дерева в його композиції можуть символізувати самотність або внутрішню гармонію, що стає певним способом відображення особистих почуттів і духовних станів. В цьому аспекті творчості Гніздовського виникає глибоке психологічне забарвлення, що дозволяє трактувати його роботу як своєрідний медитативний простір для споглядань та роздумів.

Його роботи відзначаються деталізацією, витонченістю ліній, а також символічним змістом, що вказує на внутрішній світ художника та його культурні корені. Основною темою його графіки став природний світ: дерева, рослини, тварини, кожен елемент якого був не лише відтворений з натури, а й наділений символічним змістом. Митець зображував не тільки зовнішню форму природи, але й виявляв її духовну сутність, створюючи образи, наповнені філософськими роздумами про життя і смерть, циклічність природи та пошук духовної гармонії.

У його роботах, зокрема в серії гравюр з дубами та соснами, дерево відображається як сутнісний символ, що уособлює зв'язок з минулим, предками та національними цінностями. Так само зображення тварин, особливо овець і птахів, мають у його роботах додаткове значення. Як відзначає О. Гудзь, «образи тварин у Гніздовського служать не лише

елементами декору, але й уособлюють певні моральні якості або символізують людську рису» Психологічний елемент у творчості Гніздовського посідає важливе місце, що підкреслює його філософське ставлення до природи. Його роботи не тільки зображують природу, але й передають складні людські емоції, які знаходять відображення у вигляді символічних образів дерев і тварин. Наприклад, дерева в його композиції можуть символізувати самотність або внутрішню гармонію, що стає певним способом відображення особистих почуттів і духовних станів. В цьому аспекті творчості Гніздовського виникає глибоке психологічне забарвлення, що дозволяє трактувати його роботу як своєрідний медитативний простір для споглядань та роздумів.

Після еміграції до США в 1949 році Гніздовський інтегрував у свою творчість нові стилістичні впливи, поєднуючи традиційні українські мотиви із західними графічними техніками, зокрема сучасними на той час американськими художніми підходами. У своїх пізніших роботах він освоїв елементи західної естетики, які дозволили йому віднайти нові образи та засоби вірування, зберігаючи при цьому національну ідентичність. Поєднання цих різних культурних впливів сприяло створенню унікального стилю Гніздовського, який став зрозумілим і доступним як українській, так і західній аудиторії, при цьому не втрачаючи національної специфіки, яку художник зберігав у своїх творах.

Від 21 лютого 2024 року у Львові стартувала виставка Якова Гніздовського. Дана виставка дала можливість наочно проаналізувати роботи Гніздовського, оцінити вишуканість ліній контраст чорної сірої та білої плями. У виставковій залі всі роботи між собою дивляться гармонічно. (Рис. 3.1. 6-7) В роботах майстра присутні анімалістичні, природні мотиви та архітектура. Всі роботи на виставці заслуговують детальної уваги. Наприклад, птахи та тварини (Рис. 3.1. 8-13) чітко передають форму та характер, завдяки графічним елементам. Це поєднання створює справжню графічну гармонію. Кожна робота вирізна чітко та ретельно. Піря птахів зроблені ажурно завдяки цьому

утворюються сірі площини. В поєднанні з відсутністю тла, створює контраст. Таким чином, на одній роботі зустрічаються два контрасти форми та плям.

Також варто відзначити рослини дерева, кущі та квіти. (Рис. 3.1. 14-18) Вони перебувають в графічній гармонії реальних форм та графічних елементів. Проте рослини привертають увагу своєю приближеністю до справжньої природи. Кожна гілка визинається в хаосі проте породжуючи порядок. Яків Гнізловський вкладав в свої роботи порядок ліній і плям.

На виставці була вивішена робота в техніці кольорового друку барвінок, (Рис. 3.1.19) завдяки кольоровим елементам темні та світлі плями набули геть іншого значення. Таким чином, ця техніка ще більше наблизила роботу до природи.

Варто уточнити, що графічні роботи не є великих розмірів. Середній розмір робіт формат А4 та А5. Графіка передбачає за собою роботу з вишуканими лініями, ювелірним оздобленням деталей, та знаходження гармонії Чорного та білого.

Знаючи основи графіки можна прослідкувати весь шлях художника в його роботах. Аналізуючи його роботу, порівнюючи з іншими художниками діаспори прослідковуються звязки з українською культурою.

Творчість Якова Гніздовського являє собою виняткове явище, що відображає гармонійне поєднання українських культурних традицій із естетикою західного мистецтва, формуючи при цьому самобутній внесок у світову художню спадщину. Його роботи вирізняються досконалістю виконання, вражаючою деталізацією та багатошаровою символікою, яка розкриває глибини української культурної ідентичності й духовності.

Митець створив особливий метод зображення природи, який базується на глибокому аналізі її форм і деталей. Завдяки цьому він досяг гармонійного балансу між традиційними мотивами народного мистецтва України та сучасними тенденціями графічного дизайну. Символічність його робіт, збагачена елементами українського фольклору, створює унікальний творчий стиль, що об'єднує минуле з сучасним культурним контекстом.

Спадщина Якова Гніздовського має фундаментальне значення для українського мистецтва. Його роботи втілюють місток між національною художньою спадщиною та глобальними мистецькими процесами. Більше того, його творчий доробок залишається джерелом натхнення для митців, адже несе не лише естетичну цінність, але й філософську глибину, розкриваючи складність людського буття. Завдяки такому підходу, роботи Гніздовського залишаються актуальними та важливими як в межах української культури, так і в міжнародному мистецькому середовищі.

3.2 Напрями розвитку графіки Віктора Цимбала

Віктор Цимбал – видатний український художник-графік, театральний декоратор чия творчість суттєво вплинула на розвиток українського графічного мистецтва XX століття (Рис. 3.2.1). У своїй роботі він вдало поєднував національні мотиви, новітні художні течії та власне бачення природи й людської сутності, що забезпечило йому почесне місце в історії української культури. Графіка Віктора Цимбала охоплює широкий спектр жанрів і стилів, починаючи від реалістичних портретів до символічних композицій і пейзажів, що втілюють національні українські мотиви (Рис. 3.2.2-10) [3]. Глибина його творчих пошуків відображена в постійному розвитку нових напрямів у графіці, які включають неокласичний реалізм, декоративізм, абстракцію та символізм.

Один із головних напрямів у розвитку графіки Віктора Цимбала – неокласичний реалізм. У своїх роботах художник прагнув передати точність та емоційну глибину зображуваних об'єктів, особливо людських постатей. Використовуючи техніки тонкої лінії та ретельного пророблення деталей, Цимбал створював реалістичні портрети, які одночасно втілюють індивідуальні риси та ідеалізовані образи. Такі роботи особливо цінуються за аналітичний підхід до форми, виразність лінії та увагу до дрібниць, що дозволяє глядачу відчувати зв'язок із персонажем на психологічному рівні.

Іншим важливим напрямом розвитку графіки Віктора Цимбала був декоративізм, який став одним із провідних аспектів його стилю, збагаченого національними мотивами та елементами символіки української культури. В його роботах простежується використання характерних орнаментальних елементів, таких як рослини, квіти, птахи, що є символами краси та гармонії українського краю. Візуальні образи цих природних символів відсилають до українського фольклору, підкреслюючи єдність природи та людини, яка є однією з основних концепцій народного мистецтва.

Ключову роль у розвитку декоративних елементів відіграли глибоке розуміння Цимбалом української культурної спадщини та його здатність адаптувати традиційні орнаменти у сучасні графічні композиції. Він не тільки використовував типові українські орнаменти, але й збагачував їх модерністськими елементами, створюючи цілковито нові образи, які відповідали тенденціям світового мистецтва того часу (Рис. 3.2.11) [32, с. 115-117]. Як зазначає Іваненко, такі елементи не лише прикрашають роботи художника, але й служать засобом вираження емоційного настрою, а також передають певний наратив про культуру українського народу. Декоративність у творчості Цимбала досягалася завдяки ретельно продуманим композиціям, які відзначаються збалансованістю та гармонійністю розміщення елементів у просторі [67]. Він часто використовував контрастні кольорові та текстурні рішення, аби підкреслити візуальні акценти, додати глибини та структури зображенню. Це надає його роботам специфічної стилістичної завершеності, що робить їх легко впізнаваними серед інших українських митців [7].

Крім того, Цимбал активно експериментував з образотворчими техніками, адаптуючи різні засоби до своїх потреб. Використання різних технік, таких як ліногравюра, ксилографія, акварель, дозволило йому досягти різноманітних візуальних ефектів та створювати виразні декоративні композиції, що відрізняються своєю вишуканістю та витонченістю [92, с. 149-152]. Наприклад, особлива увага до дрібних деталей дозволяє відчути кожен елемент композиції, що підкреслює майстерність художника і його вміння

передати красу рідної землі [74]. Художник також вдало інтерпретував національні елементи в контексті філософських тем, які виражали його глибоке ставлення до української культурної спадщини. Це дозволило йому зберегти культурні традиції в своїх роботах, надаючи їм сучасного звучання і сприяючи популяризації українського мистецтва на міжнародній арені [89. 98-103.] Своєю графікою Цимбал створював новий образ українського мистецтва, яке одночасно було автентичним і сучасним, відображаючи багатство народної культури та підкреслюючи її важливість для майбутніх поколінь.

Таким чином, декоративізм у творчості Віктора Цимбала стає не лише стилістичним прийомом, а й філософською позицією, що передає важливість національних цінностей у мистецтві. Його графіка є глибокою та багатогранною, що підтверджує важливу роль декоративізму як основи для відображення української культурної ідентичності [38, с. 212-215].

Символізм є одним із важливих напрямків розвитку графіки Віктора Цимбала, який розкривається в його поточному прагненні до пошуку глибинних сенсів і багатшаровості образів. Цей підхід до символізму у творчості художника має на меті відображення складних ідей та концепцій, які важко висловити словами, але які доступні для розуміння через мову мистецтва [39, с. 103-107]. Сучасні дослідження вказують, що символізм в роботах Цимбала показує прагнення передати багатогранність людського досвіду, де кожен образ може мати хоч трохи значення залежно від його глядача та культурного бекграунду.

Його графічні роботи часто створюють сховані символи, що відображають філософські роздуми про сутність буття,плинність часу та взаємозв'язок між людиною та природою, що є важливою темою в його творчості [88]. Символічна глибина, яку Віктор Цимбал закладав у свої твори, дозволяє дослідникам говорити про нього як про художника-філософа, який через мистецтво прагне дослідити сутність життя, взаємодію особистості з соціальним та природним середовищем. Його роботи часто розглядаються як спроби передати «мовчазний діалог» між глядачем і художником, де образи

служать місцем для глибшого розуміння людської природи та її ролі у світі. Характерною особливістю символізму Цимбала є його здатність створювати різні рівні прочитання творів, в яких учасник може побачити відображення не тільки особистих емоцій, але й загальнонаціональних або навіть універсальних тем. Наприклад, зображення хвиль та води, які часто зустрічаються в його графіці, символізують плинність часу і змінюваність життєвих особливостей [90, с. 98–101]. Вода в творах Цимбала стає символом вічності та трансформацій, що підкреслює складні процеси людського буття і наголошує на необхідності гармонії між зовнішнім і внутрішнім світами. Птахи, що зображуються в його роботах, також є багатозначними символами. Вони можуть означати не тільки свободу, але й бути уособленням ідеалів та мрій, які, хочуть і здаються недосяжними, залишаються постійною частиною духовного світу людини. Такий символізм відкриває для глядача глибокі філософські роздуми, ставлячи питання про значення свободи та обмежень, які складаються на нас суспільством або самими нами. Цимбал, використовуючи образи птахів, показує взаємозв'язок між прагненням до високих ідеалів та крихкістю людського життя, створюючи враження, які навіть у найпростіших формах мистецтва можна знайти відповіді на складні життєві питання. Цікавою особливістю символізму Цимбала є те, що його твори часто виконуються в чорно-білих тонах, які підсилюють драматичність образів і створюють контраст між світлом та тінню. Така кольорова обмеженість дозволяє глибше передати символічний зміст кожного елемента, де ті виступають у ролі схованих значень і підкреслюють метафоричність зображення [46, с. 45-47]. Ця гра світла і тіні хоче передати психологічний стан персонажів, відображаючи внутрішню напругу та емоційний стан зображених образів. Використання дерев у творах Цимбала – ще один важливий елемент символіки, що вказує на циклічність життя та зв'язок поколінь. Дереву часто зображуються з масивними коренями та розлогими кронами, що символізує міцний зв'язок з рідною землею, традиціями та культурною спадщиною. Цей образ стає уособленням національної ідентичності, в якій особливості

переплітається із загальним, а індивідуальне – з колективним досвідом народу. Глядач, спостерігаючи за такими образами, може відчутися частиною цієї культури, знайти в символах дерева власне відображення та пов'язати своє життя з історією свого народу. Таким чином, багатогранний символізм у творчості Віктора Цимбала стає засобом для глибокого філософського діалогу з глядачем, де кожен образ має власне життя і значення, що виходить далеко за межі звичайної форми. Цей стиль дозволяє не лише насолоджуватися естетично привабливою графічністю робіт, але й досліджувати глибокі екзистенційні питання, що робить мистецтво Цимбала одним із найбільших вагомих внесків у розвиток української графіки XX століття [57, с. 130-133]

Розвиток графічного мистецтва Віктора Цимбала є вагомим поза національним та світовим мистецтвом. Важливою складовою цього процесу були його сміливі експерименти з абстрактною формою, які сприяли втіленню новаторських ідей, що виходили за межі традиційних формальних та стильових обмежень. Дослідження художника в галузі абстракції стали основою для подальшого розвитку графіки, де форма лише не передавала реалістичний образ, а й ставала носієм емоційного та символічного змісту. Як зазначає Павленко (2017), ці нововведення суттєво вплинули на стиль Цимбала, дозволяючи йому працювати в напрямках, де "форма створює ілюзію руху та енергії". Одним із ключових аспектів творчості Цимбала було його прагнення до свободи художньої виразності через інтерпретацію простору та часу. Використання абстрактних елементів дозволяло йому акцентувати увагу на внутрішньому змісті зображення, створюючи твори, викликають сильний емоційний відгук у глядача. Такий підхід, що базувався на принципах модернізму, сприяв розширенню традиційних уявлень про графіку, роблячи її більш інтерпретативною та інтерактивною, що також характерно для ідей модерністів початку XX століття.

Застосування нових технік та експерименти з композицією були важливими складовими творчого шляху Віктора Цимбала. Він активно використовував техніки офорту, ліногравюри, ксилографії, що дозволяло

створювати різноманітні текстури та досягати необхідних ефектів світла і тіні. Також Цимбал сміливо експериментував із композицією, використовуючи нестандартні ракурси, асиметрію, що додавало динаміки його роботам та робило їх більш виразними. [37, с. 67-73].

Таким чином, розвиток графіки Віктора Цимбала визначався його глибоким інтересом до національної культури, прагненням до вдосконалення художніх технік та готовністю до новаторських експериментів. Завдяки цьому його творчість отримала визнання і вплинула на подальший розвиток української графіки, залишаючи яскравий слід в історії національного мистецтва. Підсумовуючи, творчість Віктора Цимбала є яскравим прикладом того, як індивідуальне осмислення художником світових стилістичних тенденцій може розширити горизонти національного мистецтва та створити фундамент для його подальшого розвитку. Його новаторські підходи до абстрактної форми, творчі експерименти з композицією, впровадженням елементів модернізму та кубізму мали значний вплив на еволюцію графіки в Україні, стимулюючи її вихід на міжнародну арену. Таким чином, напрями розвитку графіки Віктора Цимбала можна вважати не лише вагомим поза межами мистецтва свого часу, але й одним кроком у формуванні сучасної української графіки як невід’ємної частини світу.

3.3 Графіка у творчому доробку Миколи Бутовича

Микола Бутович (1895–1961) - один із визначних представників української графіки XX століття. Його творчість у цій галузі поєднує національну ідентичність із модерністськими тенденціями, і цей підхід дозволив йому створити графічні твори, що мають велике культурне значення. Його роботи створювалися в умовах еміграції, що вплинуло на мистецькі методи та стилістичні особливості. Бутовичу вдалося транслювати українську культуру через призму європейської естетики, що дозволило українському мистецтву стати частиною глобального мистецького дискурсу, зберігаючи при цьому унікальні риси національного стилю (Рис. 3.3. 1) [18].

Використовуючи новітні художні напрями Європи, такі як символізм, модернізм та експресіонізм, Бутович створював твори, що гармонійно вплітали національні мотиви у європейський контекст, одночасно популяризуючи українське мистецтво на міжнародній арені [36]. Цей підхід став важливим інструментом збереження культурної ідентичності, особливо для українців, що проживали в діаспорі, де відчуття приналежності до рідної культури було основою їхньої творчої діяльності [52].

Микола Бутович своєю творчістю зберігав зв'язок із батьківщиною, навіть перебуваючи в еміграції. Він був майстром, чия мистецька спадщина відображає поєднання традиційної української ідентичності з впливами європейського модернізму, що підкреслює його унікальний внесок у світову графіку.

Його творчість у галузі графіки стала втіленням синтезу культур, де поєднання українських мотивів із модерністськими ідеями дозволило створити твори з глибоким культурним значенням, які є важливими документами української національної спадщини. Роботи Бутовича, створені в умовах еміграції, відзначалися адаптацією західних мистецьких принципів, що включали впливи модернізму, експресіонізму та символізму, а також інноваційним підходом до зображення традиційних українських тем. Цей вплив західних течій надавав його роботам універсального звучання, одночасно зберігаючи виразну національну самобутність [36].

Характерною рисою його творчості було використання символіки (Рис. 2), що включала образи з українського фольклору, зокрема елементи народного орнаменту, козацьку символіку, традиційні українські герби і мотиви рослинності. Це не лише підкреслювало зв'язок із національними витоками, але й створювало емоційний контекст, зрозумілий як для українців, так і для міжнародної аудиторії [52].

Фольклорні елементи у його графічних творах використовувалися не лише як декоративний компонент, а й як культурний код, через який художник комунікував з глядачем, викликаючи у нього глибші асоціації з українською

історією та спадщиною. Це дозволяло зберегти українську культурну ідентичність навіть в умовах вимушеної віддаленості від рідної землі [18].

Цей підхід дозволив Бутовичу одночасно зберігати свою національну ідентичність і розвивати нові художні форми, що наближували українське мистецтво до сучасних європейських ідеалів, створюючи своєрідний культурний діалог. Завдяки цьому його творчість стала важливим внеском у збереження національної спадщини та її адаптацію до вимог світової мистецької сцени (Рис. 3.3. 3-5) [77].

Твори Бутовича стали культурним мостом, що поєднував українське і європейське мистецтво, сприяючи розширенню культурних меж та обміну ідеями між українськими митцями й західними художниками. Ця інтеграція сприяла міжнародному визнанню українського мистецтва та посиленню національної самосвідомості серед українців за кордоном [52].

Микола Бутович здобув художню освіту в Київській художній школі, де навчався у майстрів, які мали значний вплив на його формування як митця. Серед його наставників були Георгій Нарбут та Василь Кричевський, видатні українські художники, які сприяли розвитку національної графіки та книжкової ілюстрації. Нарбутова школа, яка використовувала синтез українських традицій і новаторства, заклала основи для стильових особливостей Бутовича. У його графіці простежується лаконічність ліній та симетричність композиції, які гармонійно поєднуються з увагою до деталей, що додає його роботам динамічності та впізнаваності [86].

Опанування технік гравюри, деревориту та ліногравюри дало змогу Бутовичу набути унікальних технічних умінь, що сприяли його художньому зростанню та дозволили розширити палітру засобів виразності. Досвід роботи з цими техніками сформував його творчий стиль, що поєднував точність лінії та експресивність форм, наближаючи його роботи до європейських графічних течій.

Експерименти з різними техніками відкрили перед Бутовичем нові можливості для розвитку композиційної структури, що стали визначальними

у його подальшій творчості. Саме ці інновації сприяли відродженню українських графічних традицій в сучасній інтерпретації [64].

Бутович часто звертався до національної тематики, черпаючи натхнення з історії, культури та фольклору України, що дозволяло йому зберігати культурні коди й символи навіть у контексті модерністських напрямів [93.].

Його роботи відображають символіку національної культури та прагнення передати дух українського народу, збагачуючи візуальну мову образами, які резонують з національними цінностями.

У серіях графічних творів, присвячених українській історії, зокрема ілюстраціях до «Слова о полку Ігоревім» і «Кобзаря» Тараса Шевченка, Бутович уміло поєднує народні мотиви та модерністські тенденції, відображаючи новаторський підхід у передачі емоційної насиченості та динаміки.

Це дозволяє йому втілювати образи героїв і козаків, які стали символами національної свідомості, посилюючи відчуття патріотизму в глядачів [43].

Використання символічних елементів, як-от тризуб, надає його творам значення культурного документа, втілюючи зв'язок із українським фольклором і національною символікою. Завдяки цьому роботи Бутовича поєднують патріотичні ідеї та новаторський стиль, зберігаючи культурну цінність і сучасну естетичну актуальність [93].

Книжкова графіка займає особливе місце у творчості Бутовича, де він продовжував традицію українського оформлення книг. Він став одним із перших українських графіків, які поєднували елементи народного орнаменту з модерністською стилістикою. Його ілюстрації до поем Шевченка — яскравий приклад символічного підходу, де лаконічність форм доповнює текстовий зміст, створюючи гармонійне цілісне враження. Гравюри, що прикрашають сторінки видань, передають історичний та національний колорит, а образи козаків та селян підкреслюють патріотичну налаштованість автора [20].

Елементи народного мистецтва відіграють ключову роль у стилістиці Бутовича. Особливо це помітно у використанні образу козака Мамая, який уособлює свободу, волю та незалежність українців. Він експериментує з національною символікою, поєднуючи орнаментальні елементи з модерністськими формами, що створює унікальний стиль. Відображення народної культури через графіку стало для Бутовича засобом збереження національної спадщини, яку він трансформував відповідно до вимог модерністської естетики, що робить його твори актуальними й сьогодні (Рис. 6) [52; 85].

Бутович працював у різних техніках графіки, таких як ліногравюра, офорт та дереворит, що дозволяло йому досягати унікальних ефектів, поєднуючи точність лінії з текстурністю поверхні. Така багатогранність дозволила Бутовичу створювати графічні роботи, що вирізнялися глибоким естетичним впливом на глядача та демонстрували його технічну майстерність [18]. Його прагнення до експериментів забезпечило різноманітність форм і методів, які сприяли формуванню впізнаваного стилю, де інноваційні композиційні рішення органічно поєднувалися з національною символікою. Вибір різних технік дозволяв йому досліджувати нові підходи до побудови простору та форми, додаючи творам динаміки та глибини [36]. Використання цих технік підкреслює його майстерність та винахідливість у відображенні української тематики: у кожній гравюрі Бутовича відчувається його глибока повага до національних традицій і водночас сміливість у їхній інтерпретації. Це дозволяло йому створювати твори, що відповідали міжнародним стандартам, але не втрачали своєї національної самобутності [52].

Твори Бутовича стали потужним культурним елементом для української діаспори, яка зазнавала тиску культурної асиміляції. Його роботи допомагали українським емігрантам зберігати зв'язок із рідною культурою, нагадуючи про коріння та національну ідентичність. Саме через глибоку символіку та знайомі образи Бутович підтримував почуття єдності в українській спільноті за

кордоном, створюючи для них візуальний простір, де вони могли зберегти свої цінності [77; 20].

Творчість Миколи Бутовича справила значний вплив на розвиток українського мистецтва діаспори, відзначаючись інноваційним підходом та інтеграцією українських традицій у західні художні напрями. Його експерименти із формами та темами стали основою для нового стилю, який вирізняв українських митців серед їхніх західних колег.

Його роботи стали джерелом натхнення для молодих митців, які прагнули зберегти національну ідентичність за кордоном, вбачаючи у творчості Бутовича ідеї стійкості та збереження національної культури. Багато художників, вихованих на основі його стилістичних принципів, використовували візуальні елементи з фольклору та народного мистецтва, що підкреслювало їх зв'язок із культурним корінням.

Творчість Бутовича надихала таких художників, як Яків Гніздовський, котрий переймав від нього не тільки технічні особливості, але й глибину змісту. Гніздовський черпав натхнення з його поєднання традицій і модернізму, що додавало творам концептуальної виразності та особливого національного забарвлення. Твори Бутовича, що поєднували традиційні українські мотиви з новітніми тенденціями, відігравали роль культурного мосту між українським та західним мистецьким простором. Використання модерністських та авангардних підходів дозволяло українським художникам діаспори зберігати ідентичність у глобалізованому середовищі, забезпечуючи водночас високу естетичну якість та відповідність західним стандартам [77].

Роботи Бутовича мали важливе значення для української діаспори, оскільки вони стали не тільки символом національної ідентичності, але й мистецьким осередком, що згуртовував митців навколо ідеї збереження культурної спадщини. Твори такого роду ставали водночас культурним документом і провідником національної пам'яті [93]. Графіка у творчому доробку Миколи Бутовича є однією з найважливіших складових, що відображає його унікальний внесок у розвиток українського мистецтва ХХ

століття. Бутович, як майстер графічного мистецтва, використовував різноманітні техніки, такі як ліногравюра, офорт та дереворит, що надавали його роботам не лише глибину, а й складність у передачі національних ідей. Цей підхід дозволив йому дослідити нові грані виразності та підняти графіку на рівень самостійного мистецького жанру, рівноцінного живопису.

У творчості Бутовича чітко простежується прагнення до збереження української національної ідентичності, особливо в контексті еміграції. Його графічні роботи є важливим інструментом збереження культурної спадщини та зміцнення національної свідомості, адже кожен штрих і кожна деталь його робіт пронизані духом української історії, фольклору, символізму та міфології. Застосування таких технік, як офорт і дереворит, не лише підкреслювало майстерність митця, а й слугувало платформою для передання культурних кодів, впізнаваних не лише для українців, а й для міжнародної спільноти, яка цікавилася культурою Східної Європи.

Однією з ключових характеристик графіки Бутовича було використання традиційних українських мотивів у поєднанні з новітніми європейськими стилями, такими як модернізм, символізм та експресіонізм. Це надало його творам неповторного стилю, в якому українська етнічна символіка перепліталася з авангардними елементами, що дозволило творцеві зберегти свою ідентичність у складних умовах культурної асиміляції за кордоном. Символи, орнаменти та народні мотиви в його графіці виконують не лише декоративну, а й глибоко концептуальну роль, відображаючи національні цінності, боротьбу за свободу та зв'язок з рідною землею. Бутович також відіграв значну роль у розвитку мистецтва української діаспори, адже його роботи стали символом стійкості та збереження української культурної самобутності серед емігрантів. Творчість Бутовича мала великий вплив на інших художників української діаспори, таких як Яків Гніздовський, який, черпаючи натхнення з його стилю, продовжував розвивати українську графіку. У той час, коли більшість емігрантів намагалися асимілюватися в новому культурному середовищі, Бутович своїми творами надавав українцям

почуття гордості та єдності, створюючи своєрідний візуальний простір для збереження національної ідентичності. Творчий доробок Миколи Бутовича є неоцінним внеском у збереження та популяризацію української культури на світовій арені. Його мистецтво, глибоко закорінене у національній традиції, однак адаптоване до європейських тенденцій, стало своєрідним культурним «мостом» між Україною та Заходом. Графічні роботи Бутовича є не просто мистецькими творами, а культурними документами, що відображають боротьбу за національне самоусвідомлення, прагнення до свободи та збереження історичної пам'яті. Вони резонують з глядачами, викликаючи глибокий емоційний відгук, адже їхня естетична та духовна цінність виходить далеко за межі звичайного графічного мистецтва.

Таким чином, графіка у творчому доробку Миколи Бутовича є складним і багатогранним явищем, яке об'єднує в собі технічну майстерність, інноваційні підходи та глибокий національний зміст. Його творчість стала міцним фундаментом для розвитку українського мистецтва діаспори, а також для збереження української ідентичності на чужині, що робить його внесок значущим як для національної культури, так і для світового мистецтва.

3.4 Особливості графіки у творчості Володимира Баляса

Володимир Баляс (1906–1994) як визначний майстер української графіки чия творчість стала однією з найбільш яскравих сторінок у розвитку національного мистецтва XX століття (Рис. 3.4.1) . Його роботи відзначаються поєднанням глибокого символізму, національних мотивів та майстерним володінням графічними техніками. Баляс належить до когорти митців, які, працюючи за умов політичних та соціальних утисків, зуміли зберегти і примножити культурні надбання українського народу.

Баляс розвивав унікальний художній стиль, де національна тематика є важливою складовою. Він часто звертався до мотивів українського фольклору, етнографії та історії, що вирізняє його з-поміж сучасників і вказує на його зосередженість на збереженні та інтерпретації національної ідентичності. У

творах Баляса чітко простежується пошук глибинного зв'язку між національною культурою та вічними духовними цінностями, що втілюється через образи народних героїв, сакральні символи та архаїчні мотиви.

У технічному аспекті Володимир Баляс виступає як видатний майстер, який досяг неперевершеного рівня володіння різними графічними техніками. Його мистецький арсенал включав ліногравюру, офорт і дереворит - методи, які дозволяли створювати роботи з надзвичайною деталізацією, ретельним опрацюванням світлотіні та глибокою текстурною виразністю. Завдяки цьому його зображення набували виняткової об'ємності та художньої багатоступовості.

Дослідник С. Білокінь підкреслює, що Володимир Баляс був новатором, який здійснив важливий внесок у розвиток графічного мистецтва в українському контексті. Він не лише вдосконалив традиційні техніки, а й адаптував їх до нових мистецьких завдань, тим самим піднісши українську графіку до світового рівня. Особливістю творчого підходу Баляса було органічне поєднання технічної майстерності з глибоким символізмом, що надавало його роботам унікальності та дозволяло їм виходити за рамки національного, водночас залишаючись глибоко закоріненими в українській культурі [5, с. 30–35].

У творчості Володимира Баляса виразно відчувається вплив символізму — художнього напрямку, що здобув популярність у європейському мистецтві кінця XIX — початку XX століття (Рис. 3.4. 2). Його графічні роботи пронизані символічними образами, які звертаються до тем духовного пошуку, осмислення зв'язку людини з природою та проблем самопізнання. Таке поєднання змістовної глибини та візуальної виразності стало визначальною рисою його творчості.

Особливої значущості ці символічні мотиви набули в контексті українського мистецтва, адже вони додали роботам Баляса філософської глибини та культурного змісту. Завдяки своїй здатності органічно інтегрувати символічні ідеї в графіку, Баляс створив унікальний стиль, який не тільки

відповідає національній традиції, але й сприяє формуванню української культурної ідентичності. Його спадщина залишається важливим джерелом для аналізу національного мистецького дискурсу та його інтеграції в глобальні художні процеси. [5, с. 30–35]. Творчість Володимира Баляса (1906–1994) є унікальним прикладом синтезу українських етнічних елементів і сучасних західноєвропейських технік. Художник прагнув до збереження національної культури через її органічне поєднання з модерністськими та конструктивістськими елементами, що формувало його самобутній стиль, у якому національна тематика поєднувалася з авангардом. Баляс не лише продовжував українську мистецьку традицію, але й адаптував її до нових умов культурного контексту XX століття, що сприяло оновленню української графіки в період її активного розвитку.

Творчість Володимира Баляса демонструє інноваційний підхід до технічного виконання, що базується на синтезі модерністських та конструктивістських методів. Модернізм у його роботах проявляється через використання абстрагованих форм і сміливих композиційних рішень, завдяки яким фігури та об'єкти набувають символічної узагальненості та багатозначності. Ці художні експерименти стали основою для формування унікального стилю, що вирізняється своєю концептуальною глибиною.

Паралельно в роботах Баляса чітко простежуються елементи конструктивізму, які знаходять своє відображення у суворій геометрії, чітких лініях і динамічних формах. Таке поєднання дозволяє створювати композиції, які відзначаються не лише структурованістю, але й внутрішньою енергією. Особливістю підходу митця є інтеграція цих авангардних технік у традиційні українські мотиви, що надає його роботам неповторного характеру.

Завдяки такому симбіозу сучасних і традиційних елементів творчість Баляса має як національне, так і міжнародне значення. Вона не лише відображає глибокий зв'язок із українською культурною спадщиною, а й піднімає її на рівень світового мистецтва, забезпечуючи актуальність і визнання його робіт у глобальному контексті [49, с. 42–48]. Творчість Баляса

вирізняється особливою увагою до української етнічної символіки, що є одним із ключових аспектів його художнього методу. Художник неодноразово звертався до образів, глибоко вкорінених у народних обрядах, міфах і легендах, що надавали його роботам не тільки національного колориту, але й філософської багатозначності. Українська символіка для Баляса була не лише формою збереження національної ідентичності; вона слугувала засобом вираження загальнолюдських ідей, які торкаються питань духовності та існування.

Його графічні твори насичені архаїчними символами, такими як дерево життя, сонце, різні образи птахів, які в українському фольклорі асоціюються з гармонією між людиною та природою, а також спадкоємністю поколінь (Рис. 3.4. 3-5). Через ці образи Баляс прагнув не просто зберегти культурні цінності, а й знайти глибокий зв'язок між своїм мистецтвом і духовними засадами народу, підкреслюючи прагнення до пошуку власної культурної ідентичності.

Однією з примітних особливостей його стилю стало використання авангардних композиційних рішень, що включали елементи деформації, стилізації та просторового експерименту. Зокрема, Баляс вводив асиметрію та багаторівневність у побудову композицій, створюючи ілюзію руху й динаміки, що значно посилювало емоційний вплив його робіт. Така техніка дозволяла художнику передавати складні символічні й емоційні ідеї, зберігаючи автентичний національний колорит, але водночас надаючи їм сучасного звучання.

Арт-критик Л. Лисенко відзначав, що ці авангардні елементи композиції надавали роботам Баляса особливої глибини й актуальності, дозволяючи йому одночасно зберігати зв'язок із традиціями та впроваджувати інноваційні методи. Такий підхід зробив творчість Баляса однією з знакових у контексті розвитку українського мистецтва XX століття, де традиційне й новаторське втілилися в єдину, впізнавану стилістику [49, с. 42–48]. Однією з визначальних особливостей графічного стилю Баляса стало активне використання техніки ліногравюри, яка відкривала для нього можливості

створення яскравих контрастів. Ця техніка дозволяла художнику формувати глибокі, насичені тони та чіткі контурні лінії, що надавало його творам особливої виразності та драматизму. Завдяки ліногравюрі Баляс зміг підкреслити символічну наповненість образів, надаючи їм додаткового значення та змістовності.

Контрастність є характерною для ліногравюри, що дозволяла Балясу створювати роботи, в яких символи української культури - такі як обереги, зображення тварин і рослин, фольклорні знаки - набували особливої вагомості та глибини. Завдяки цьому контрасту його образи виглядають вражаюче самотньо, відображаючи внутрішній емоційний стан, прихований зміст або певне світоглядне бачення (Рис. 3.4.6).

Окрім технічної сторони, використання ліногравюри мало для Баляса глибоке філософське значення. Завдяки жорсткій і прямій мові цієї техніки художник досягав ефекту монументальності навіть у малих формах, що підсилювало відчуття зв'язку з традиційною українською символікою, але через нову призму. Чіткі лінії, виразні деталі, створені за допомогою ліногравюри, також дозволяли йому передати в роботах складні емоційні й духовні ідеї, які відображали його філософське осмислення української культури та ролі мистецтва у збереженні національної спадщини.

Техніка ліногравюри, на думку дослідників, допомогла Балясу не тільки підсилити експресію своїх робіт, але й зберегти їхню оригінальність у контексті графічного мистецтва ХХ століття. Сучасні мистецтвознавці відзначають, що саме завдяки такому підходу його творчість здобула статус класичного взірця українського графічного мистецтва, збагаченого новими сенсами та емоційною виразністю [63, с. 89–92]. Ліногравюри Баляса відзначаються детальною роботою над текстурою та глибокою символікою, яка виражається через точні лінії та графічні образи, зокрема через зображення національних символів та орнаментів [68. 34–40 с.]. Ці образи не тільки відтворюють українські національні мотиви, а й підкреслюють ідентичність

художника як митця, що зберігає зв'язок з рідною культурою попри перебування за кордоном [11, с. 22-25; 42, с. 55–60]

Багато графічних робіт Баляса характеризуються стилістичною витонченістю та глибокою концептуальною складовою. Одним із центральних елементів його графіки є образ жінки як символу України, що часто фігурує в його роботах і відтворює уособлення національної гідності, краси й сили [61, с. 70–75; 50, с. 48–50]. Застосування Балясом елементів українського фольклору, таких як символи Дерева життя, птахів та квіткових орнаментів, показує його намагання зберегти культурну спадщину та популяризувати українське мистецтво серед міжнародної аудиторії. Іншою важливою особливістю графічних робіт Баляса є використання символізму та експресіоністичних елементів, які дають його роботі особливого емоційного наповнення [6, с. 120–123; 12, с. 78–82]. Наприклад, у своїх графічних композиціях Баляс активно використовує мотиви боротьби за свободу та відродження національної культури, які набули особливого значення в умовах політичної та культурної ізоляції української діаспори [2, с. 33–37 ; 69, с. 95–98].

Таким чином, творчість Володимира Баляса показує не тільки його високий рівень технічної майстерності, але й значущість графічного мистецтва як збереження культурної ідентичності. Він залишив глибокий слід у мистецтві української діаспори, зберігши та розвинувши традиції української графіки, а також популяризуючи їх серед світової аудиторії [41, с. 67–70].

Художник Володимир Баляс вирізняється глибоким і послідовним зверненням до традиційного українського орнаменту, який він гармонійно вплітає у свої графічні твори, надаючи їм виразної етнічної ідентичності. Використання орнаментальних елементів, властивих українському народному мистецтву, дозволяє Балясу досягати унікального поєднання національної самобутності з новаторськими формами вираження. Це майстерне інтегрування етнічних символів із сучасними графічними техніками підкреслює не лише його технічну вправність, а й демонструє глибоке

розуміння художником української культури та національних традицій [45, с. 58].

Творчий стиль Баляса поєднує елементи модернізму та експресіонізму, що надає його роботам оригінальності та особливого емоційного забарвлення. Орнаменти, що символізують традиційні для української культури образи та ідеї, інтегруються в композиції Баляса разом із динамічними й асиметричними формами, які він запозичує з модерністських і експресіоністських напрямків. Це поєднання створює унікальну художню мову, де кожен елемент має не лише естетичне, а й символічне навантаження. Такий підхід привернув увагу як української діаспори, так і міжнародного мистецького середовища, підвищуючи інтерес до української графіки на світовій сцені [76, с. 85–88; 62 с. 40–43, 100–105].

В роботах Баляса простежується прагнення до збереження та розвитку культурної спадщини, яке він реалізує через впровадження інноваційних підходів у графічному мистецтві. Його здатність поєднувати традиційні українські орнаменти з модерністськими принципами композиції свідчить про майстерне володіння символікою й образністю, що втілюють національні ідеї та цінності. Ця багат шарова концепція дозволяє Балясу передавати через графічні твори глибокий філософський зміст, утверджуючи українське мистецтво як значущу частину світової художньої спадщини.

Таким чином, графічна спадщина Володимира Баляса є прикладом унікального синтезу української культурної символіки з модерністськими та експресіоністськими художніми прийомами. Його роботи вирізняються самобутністю та концептуальною глибиною, адже майстерно поєднують традиційні орнаменти з інноваційними формами виразності. Ці національні елементи, інтегровані в сучасну композиційну структуру, відображають етнічну ідентичність та культурні коди, збагачуючи візуальну мову митця. Завдяки цьому Баляс не тільки зберігає українську культурну спадщину, але й переосмислює її через призму актуальних мистецьких тенденцій.

Важливою рисою його творчого підходу є впровадження новаторських технічних методів, які надають роботам динамічності та емоційної насиченості. Використання асиметричних композицій, сильних контрастів і багатошаровості сприяє створенню у творах відчуття просторової глибини та багатозначності. Ці характеристики забезпечують універсальну значущість його графіки, яка виходить за межі національного контексту, отримуючи визнання на міжнародній арені.

Творчість Баляса, яка органічно поєднує українські традиції з сучасними художніми практиками, стала важливим внеском у розвиток графічного мистецтва ХХ століття. Вона не лише підняла українську графіку на новий рівень, але й сприяла її інтеграції у світовий мистецький дискурс, закріплюючи вагомую роль української діаспори у формуванні глобального культурного середовища.

ВИСНОВОК

Історія української еміграції характеризується кількома чітко визначеними хвилями, що зумовили формування української діаспори. Поступово українці оселилися у різних частинах світу, зокрема таких як Австрія, Італія, Франція, Швеція та Туреччина. Наприкінці XIX — напочатку XX століття сформувалися два основні вектори еміграції: до Північної Америки (США і Канада) та, меншою мірою, до країн Південно-Східної Європи і східних регіонів Російської імперії.

Розкидана по всьому світу, українська діаспора виступає потужним каналом збереження і поширення української культури через різноманітні форми мистецтва – живопис, скульптуру, музику, театр, літературу, а також організацію виставок, концертів, культурних заходів та фестивалів. Така діяльність не лише сприяла збереженню української ідентичності серед нащадків емігрантів, але й забезпечувала інтеграцію українського мистецтва у світовий культурний простір.

В процесі дослідження встановлено, що серед багатьох митців-графіків української діаспори вагоме місце займали художники - Яків Гніздовський, Віктор Цимбал, Микола Бутович та Володимир Баляс.

Гніздовський (1915–1985) – видатна постать українського та світового мистецтва XX століття, яка виявила себе в численних жанрах і техніках, виключно з живописом, графікою, скульптурою, книжковою ілюстрацією, а також прикладною графікою, що зробила його одним із провідних митців свого часу.

Яків Гніздовський формувався, як митець, під сильним впливом української народної культури, яка стала основою його індивідуального художнього стилю та світоглядних принципів. Його роботи відзначаються деталізацією, витонченістю ліній, а також символічним змістом, що вказує на внутрішній світ художника та його культурні корені. Основною темою його графіки став природний світ: дерева, рослини, тварини, кожен елемент якого був не лише відтворений з натури, а й наділений символічним змістом. Митець

зображував не тільки зовнішню форму природи, але й виявляв її духовну сутність, створюючи образи, наповнені філософськими роздумами про життя і смерть, циклічність природи та пошук духовної гармонії.

Однією з наступних особливостей творчості Гніздовського є увага до деталізації об'єктів, що показує його інтерес до точного відтворення форми та текстури. Особливо це помітно в техніці ксилографії, у якій він створив більшість своїх робіт.

Віктор Цимбал – видатний український художник-графік, театральний декоратор чия творчість суттєво вплинула на розвиток українського графічного мистецтва XX століття. У своїй роботі він вдало поєднував національні мотиви, новітні художні течії та власне бачення природи й людської сутності, що забезпечило йому почесне місце в історії української культури. Графіка Віктора Цимбала охоплює широкий спектр жанрів і стилів, починаючи від реалістичних портретів до символічних композицій і пейзажів, що втілюють національні українські мотиви

Один із головних напрямів у розвитку графіки Віктора Цимбала – неокласичний реалізм. У своїх роботах художник прагнув передати точність та емоційну глибину зображуваних об'єктів, особливо людських постатей. Іншим важливим напрямом розвитку графіки Віктора Цимбала був декоративізм, який став одним із провідних аспектів його стилю, збагаченого національними мотивами та елементами символіки української культури. В його роботах простежується використання характерних орнаментальних елементів, таких як рослини, квіти, птахи, що є символами краси та гармонії українського краю.

Микола Бутович (1895–1961) - один із визначних представників української графіки XX століття. Його творчість у цій галузі поєднує національну ідентичність із модерністськими тенденціями, і цей підхід дозволив йому створити графічні твори, що мають велике культурне значення.

Використовуючи новітні художні напрями Європи, такі як символізм, модернізм та експресіонізм, Бутович створював твори, що гармонійно

вплітали національні мотиви у європейський контекст, одночасно популяризуючи українське мистецтво на міжнародній арені. Характерною рисою його творчості було використання символіки, що включала образи з українського фольклору, зокрема елементи народного орнаменту, козацьку символіку, традиційні українські герби і мотиви рослинності. Це не лише підкреслювало зв'язок із національними витоками, але й створювало емоційний контекст, зрозумілий як для українців, так і для міжнародної аудиторії

Володимир Баляс (1906–1994) як визначний майстер української графіки чия творчість стала однією з найбільш яскравих сторінок у розвитку національного мистецтва XX століття. Його роботи відзначаються поєднанням глибокого символізму, національних мотивів та майстерним володінням графічними техніками.

Творчість Володимира Баляса демонструє інноваційний підхід до технічного виконання, що базується на синтезі модерністських та конструктивістських методів. У технічному аспекті Володимир Баляс виступає як видатний майстер, який досяг неперевершеного рівня володіння різними графічними техніками. Його мистецький арсенал включав ліногравюру, офорт і дереворит - методи, які дозволяли створювати роботи з надзвичайною деталізацією, ретельним опрацюванням світлотіні та глибокою текстурною виразністю. Завдяки цьому його зображення набували виняткової об'ємності та художньої багатосторонності.

Його графічні твори насичені архаїчними символами, такими як дерево життя, сонце, різні образи птахів, які в українському фольклорі асоціюються з гармонією між людиною та природою, а також спадкоємністю поколінь. Через ці образи Баляс прагнув не просто зберегти культурні цінності, а й знайти глибокий зв'язок між своїм мистецтвом і духовними засадами народу, підкреслюючи прагнення до пошуку власної культурної ідентичності.

Однією з примітних особливостей його стилю стало використання авангардних композиційних рішень, що включали елементи деформації,

стилізації та просторового експерименту. Зокрема, Баляс вводив асиметрію та багаторівневість у побудову композицій, створюючи ілюзію руху й динаміки, що значно посилювало емоційний вплив його робіт.

Дослідження доводить, що графіки української діаспори ХХ століття зберігають національні традиції України в творчості, але й оновлюють їх створюючи новий формат міжкультурного діалогу. Робота відкриває перспективи для подальших досліджень, спрямованих на порівняльний аналіз мистецьких здобутків емігрантів різних країн, що сприятиме збереженню української культурної спадщини та розвитку міжкультурного розуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абліцов В. Галактика «Україна». *Українська діаспора: видатні постаті*. Київ: КИТ, 2007. 436 с.
2. Антоненко О. Відродження української культури у графіці діаспори. Харків: Мистецтво, 2015. 198 с.
3. Антонович Д. Українська графіка XX століття. Київ: Мистецтво, 2018. 256 с.
4. Бевз Т. О. Українська еміграція: причини та наслідки. Вінниця: ВНТУ, 2008. 245 с.
5. Білокінь С. Історія української графіки XX століття. Київ: Наукова думка, 2001. 356 с.
6. Білоус І. Символізм у графічному мистецтві України. Київ: Дух і Літера, 2014. 210 с.
7. Білоус Т. Традиції і сучасність у графічних роботах українських митців. Ужгород: Карпати, 2017. С. 53
8. Бондаренко В. Графіка української діаспори в XX столітті. Київ: Наукова думка, 2013. 256 с.
9. Бурій В. Цимбал Віктор: біографічна довідка. Катеринопільщина: події, факти, персоналії. Черкаси: Вертикаль, 2016. С. 95–97.
10. Вальтер Р. Українська графіка Якова Гніздовського. Київ: Мистецтво, 2017. 150 с.
11. Василенко М. Мистецтво української діаспори XX століття. Київ: Дух і Літера, 2009. 270 с.
12. Василенко М. Українська графіка як засіб культурного самовираження. Київ: Мистецтво, 2011. 230 с.
13. Гнатюк Л. Українська діаспора в світі: формування та особливості. Київ: Видавничий дім, 2008. 290 с.
14. Гніздовська О. Життя та творчість Якова Гніздовського. Львів: Класика, 2011. 315 с.

15. Гордійчук М. М. Бандура діаспори. Під срібний дзвін бандур. Київ: Музична Україна, 1993. С. 6–9.
16. Горинь Б. Туга Віктора Цимбала. — Київ : Видавництво «Пульсари», 2005.
17. Горинь Б. Туга Віктора Цимбала. Київ: Пульсари, 2005. С. 15–20.
18. Грабович Г. Українське модерне мистецтво: Національні ідентичності в мистецьких течіях ХХ століття. Харків: Мистецтво, 2000. 320 с.
19. Дмитрук Н. Роль культурних інституцій в українській діаспорі. Київ: Либідь, 2011. 250 с.
20. Драган О. Українська графіка ХХ століття. Львів: Українська академія мистецтв, 1998. 275 с.
21. Драч І. Яків Гніздовський: симфонія в чорному і білому. Сучасність, 1995, №5(12). С. 78–85.
22. Дроботенко Н. Ю. Роль української діаспори в збереженні національної ідентичності. Вінніпег: Університет Манітоби, 2015. 112 с.
23. Дутчак В. Капела бандуристів ім. Т. Г. Шевченка – провідна мистецька одиниця українського зарубіжжя. Музична україністика, 2008. С. 319–329.
24. Дутчак В. Капела бандуристів ім. Т. Г. Шевченка. Музика, 1991, №5. С. 24–25.
25. Дутчак В. Капела бандуристів ім. Т. Шевченка – провідна мистецька одиниця українського зарубіжжя. Музична україністика, 2008. С. 319–329.
26. Енциклопедія українознавства: Словникова частина. Париж – Нью-Йорк: Молоде життя, 1955–1995. 75 с.
27. Євтух В. Б. Українська діаспора: шляхи формування та сучасні процеси. Географічний журнал, 1992, №1.
28. Євтух В. Діаспора: історико-етнографічна монографія. Опішне, 1999.
29. Забіла І. Символіка природи у творчості Якова Гніздовського. Український мистецький журнал, 2019, № 12(4). С. 65–72.
30. Зайцев В. І. Мистецька спадщина Якова Гніздовського. Київ: Либідь, 2003. 260 с.
31. Зубенко С. О. Українці в Німеччині: історія та сучасність. Мюнхен: Німецько-українська академія, 2015. 157 с.

32. Іваненко О. Еволюція орнаментальних мотивів у творчості Віктора Цимбала. Київ: Арткнига, 2018. С. 115–117.
33. Ішикава М. Вплив українського мистецтва на японську культуру. Токіо: Видавництво Ямамото, 2015. 76 с.
34. Канарська А. Графічний ліс Гніздовського. Поступ Plus, 2005.
35. Кириченко С. Історія української еміграції. Харків: Фоліо, 2010. 275 с.
36. Коваленко Г. Українська мистецька спадщина: Графічна мова та національний стиль. Київ: Мистецтво, 2007. 225 с.
37. Коваленко, О. Вплив асиметрії та нестандартних ракурсів у графічних творах Віктора Цимбала // *Вісник мистецьких досліджень*. – 2019. – №12(1). – С. 67-73.
38. Коваль Н. Декоративізм як стильова особливість у творчості Віктора Цимбала. – Харків: Видавництво Мистецький світ, 2013. – С. 212-215.
39. Коваль Н. Психологія символу в українській графіці. Київ: Мистецтвознавство, 2018. С. 103–107.
40. Коваль Я. Яків Гніздовський. Повернення // Львівська газета. — 2005. — № 202 (768). — 7 листопада.
41. Ковальчук Л. Володимир Баляс: мистецька ідентичність та культурна спадщина. Тернопіль: Астон, 2020. 190 с. С. 67-70.
42. Ковальчук Л. Українська графіка та її розвиток на Заході. Тернопіль: Астон, 2017. 215 с.
43. Кравець М. Модерністські тенденції в українській діаспорній графіці ХХ століття. Київ: Інститут української культури, 2011. 180 с.
44. Кравченко А. П. Інтеграція української діаспори в країнах ЄС. Прага: Чеський інститут українських досліджень, 2020. 190 с.
45. Кравченко І. Традиційні орнаменти у творчості Володимира Баляса. Київ: Арт-центр, 2019. 265 с.
46. Кривенко О. Графіка і символізм: чорно-білий стиль. Львів: Академія мистецтв, 2018. С. 45–47.

47. Лавренюк О. П. Українська діаспора в світі: роль та перспективи. Київ: НАН України, 2019. 198 с.
48. Лемко І. Левандівка. *Львівська газета*. 2007, 28 грудня.
49. Лисенко Л. Графіка Володимира Баляса: національні мотиви та сучасність. Харків: Ранок, 2009. 310 с.
50. Лисенко Л. Традиційні образи в сучасній українській графіці. Харків: Ранок, 2013. 188 с.
51. Лисенко О. Є. Українська діаспора в Америці: минуле і сучасність. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 356 с.
52. Литвиненко І. Символізм в українському мистецтві діаспори. Торонто: Мистецька фундація Канади, 2009. 175 с.
53. Макаренко О. С. Мистецькі пошуки Якова Гніздовського. Львів: Академічна книга, 2009. 140 с.
54. Максимович І. Історія української графіки. Традиції та інновації. Київ: Академія, 2008. 256 с.
55. Маркус В. Чому діаспора: спроба ідентифікації поняття. Українська діаспора, 1992, №1.
56. Маркус Д. Бутович Микола. *Енциклопедія української діаспори* / гол. ред. В. Маркус, співред. Д. Маркус. — Нью-Йорк ; Чикаго, 2009. — Кн. 1. — С. 86–87.
57. Марченко В. Внесок Віктора Цимбала у символізм. Харків: Видавничий дім.2021. С. 130-133.
58. Мельник О. Українська діаспора: історичний розвиток і сучасність. Львів: Світ, 2012. 345 с.
59. Петрашик В. *Яків Гніздовський*. Образотворче мистецтво, 2008, № 4. С. 46–47.
60. Петренко М. В. Українська діаспора в Канаді: історія та сучасність. Вінніпег: Канадський інститут українських досліджень, 2016. 275 с.
61. Петрова А. Національні символи в українській графіці: концепції та візуальна мова. Київ: Арт-центр, 2016. 200 с.

62. Петрова А. Новаторство і традиції в українській графіці ХХ століття. Тернопіль: Світ, 2014. С. 40–43.
63. Петрова А. Техніка та символіка у творчості Володимира Баляса. Тернопіль : Світ, 2015. 220 с.
64. Поліщук О. Відродження графічних традицій: Дослідження українських митців ХХ століття. Харків: Академія мистецтв, 1993. 160 с.
65. Райт Дж. Ксилографія як медіум у творчості Гніздовського. *Сучасна графіка*. 2021, №15 (3). С. 29-34.
66. Ротач П. Розвіяні по чужині. Полтавці на еміграції: Короткий біобібліографічний довідник. Полтава : Верстка, 1998. — С. 25–26
67. Руденко В. Мистецтво української графіки ХХ століття. Київ: Наукова думка, 2016. С. 204.
68. Руденко О. Володимир Баляс і українська діаспора. Харків: Мистецтво, 2011. 250 с.
69. Руденко О. Володимир Баляс та боротьба за культурну ідентичність. Київ: Дух і Літера, 2018. 255 с.
70. Савчук О. С. Яків Гніздовський: Життя і творчість. Харків: Фоліо, 2011. 132 с.
71. Савчук П. Українці в Північній Америці: від витоків до сьогодення. Нью-Йорк: Українське видавництво, 2005. 330 с.
72. Семенова Н. Відкриття мистецької спадщини Якова Гніздовського. *Українське мистецтво ХХ століття*. 2018, №2(10). С. 56–64.
73. Семиволос П. Тернопілля: «розцяткований» уїк-енд. *Дзеркало тижня*. 2007. № 5 (634). С.23
74. Смирнова А. Символіка та декоративні елементи у творчості В. Цимбала. Чернівці: Рута, 2015. С. 66.
75. Смолій В. Українська графіка: мистецтво і культурна спадщина. Львів: Астон, 2012. 298 с.
76. Смолій В. Українська графіка: творчість Володимира Баляса. Львів: Світ, 2016. 220 с.

77. Сосновський М. Синтез мистецьких традицій: Українська графіка в еміграції. Нью-Йорк: Мистецька асоціація, 2013. 250 с.
78. Степовик Д. В. Гніздовський Яків Якович. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2023. С. 345
79. Степовик Д. Яків Гніздовський. Життя і творчість. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2003. 224 с.
80. Степовик Д. Яків Гніздовський: життя і творчість. Київ: Класика, 2003. 320 с.
81. Тернистий шлях кубанця Проходи: Документальний роман / вступ. слово Р. Ковалю. Вінниця : ДП «ДКФ», 2007. 404 с.
82. Томаш М. Філософія природи у творчості Якова Гніздовського. *Філософія мистецтва*. 2019, №7(2). С. 58-63.
83. Трощинський В. П., Шевченко А. А. *Українці в світі*. Київ: НАН України, 1999.
84. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалова. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. 516 с.
85. Федорук О. Історія українського мистецтва: Графіка ХХ століття. Київ: АртЕк, 2002. 230 с.
86. Фоменко О. Національні мотиви в українській графіці початку ХХ століття. Київ: Видавництво Академії мистецтв, 2008. 200 с.
87. Цимбал В. Віктор Цимбал: маляр і графік : монографія / ред. Святослав Гординський. Нью-Йорк : Українська Вільна Академія Наук, 1972. 135 с.
88. Черненко О. Символізм у графіці Віктора Цимбала. Львів: Галерея мистецтв. (2021 – 145 с.
89. Черненко С. Українська культура в контексті світових художніх течій. Київ: Основи, 2014. С. 98-103.
90. Шаповалова М. Українська символіка в образотворчому мистецтві. Черкаси: Нова Книга, 2017. – 98–101 с.
91. Шевченко І. В. Екслібрис в українському мистецтві. Київ: Наукова думка, 2010. 125 с.

92. Шевченко І. Використання українських орнаментів у сучасній графіці. Одеса: Мистецькі обрії, 2021. С. 149–152.
93. Шумило М. Українська діаспора і мистецтво модерну. Нью-Йорк: Видавництво діаспорного мистецтва, 1995. 140 с.
94. Ямамото Ю. Графіка Гніздовського в контексті японської естетики. Токіо: Японське мистецтво, 2016. 98 с.

ДОДАТКИ

Рис. 2.2. 1 Луїза Невельсон

Рис. 2.2. 2 Луїза Невельсон «Я створила свій власний світ...» дерево. 1959 р.

Рис. 2.2. 3 Луїза Невельсон «Нічна присутність II» бронза. 1976 р.

Рис 2.2. 4 «Капела Бандуристів ім. Тараса Шевченка»

Рис 2.2. 5 «Капела Бандуристів ім. Тараса Шевченка»

Рис 2.2. 6 «Капела Бандуристів ім. Тараса Шевченка» 1949 р.

Рис. 2.2. 7 «М. К. Садовська-Барілотті у ролі Наталки Полтавки» 1951 р.

Рис. 3.1. 1 Яків Гніздовський

Рис. 3.1. 2 Яків Гніздовський

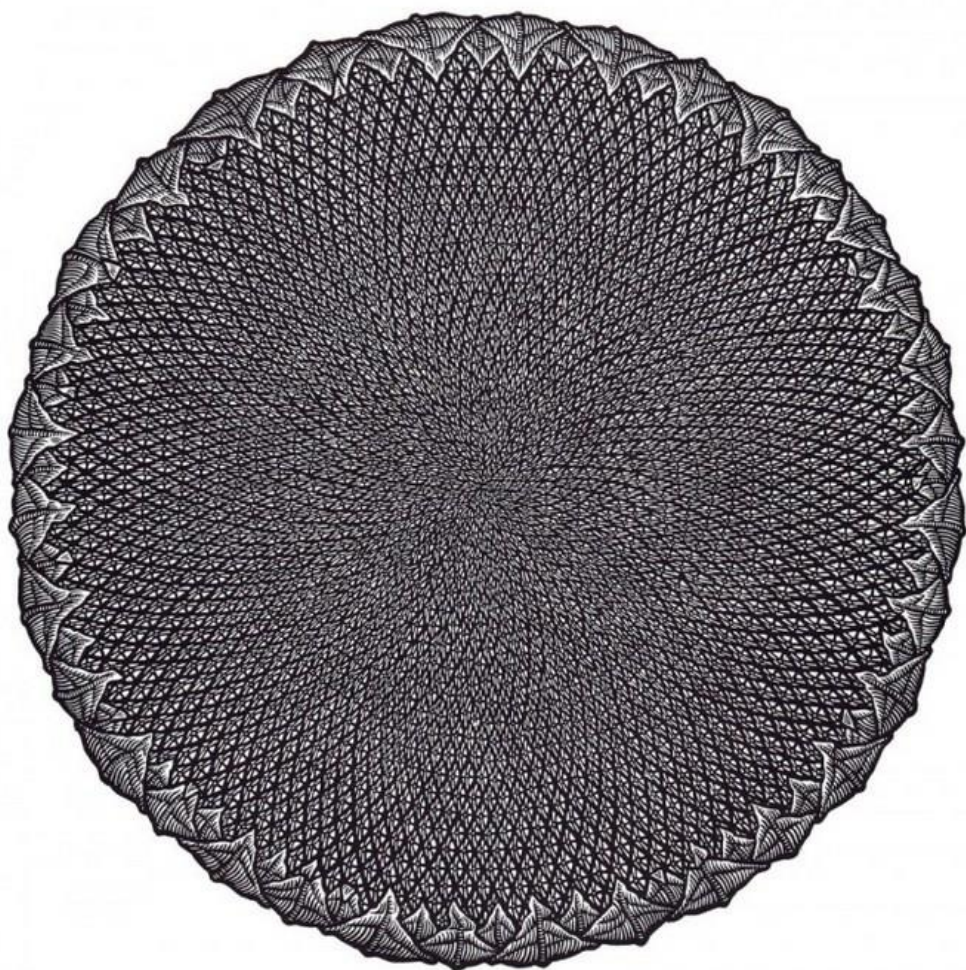

Рис. 3.1. 3 Гнідовський Я. «Соняшник» дереворит. 1972 р.

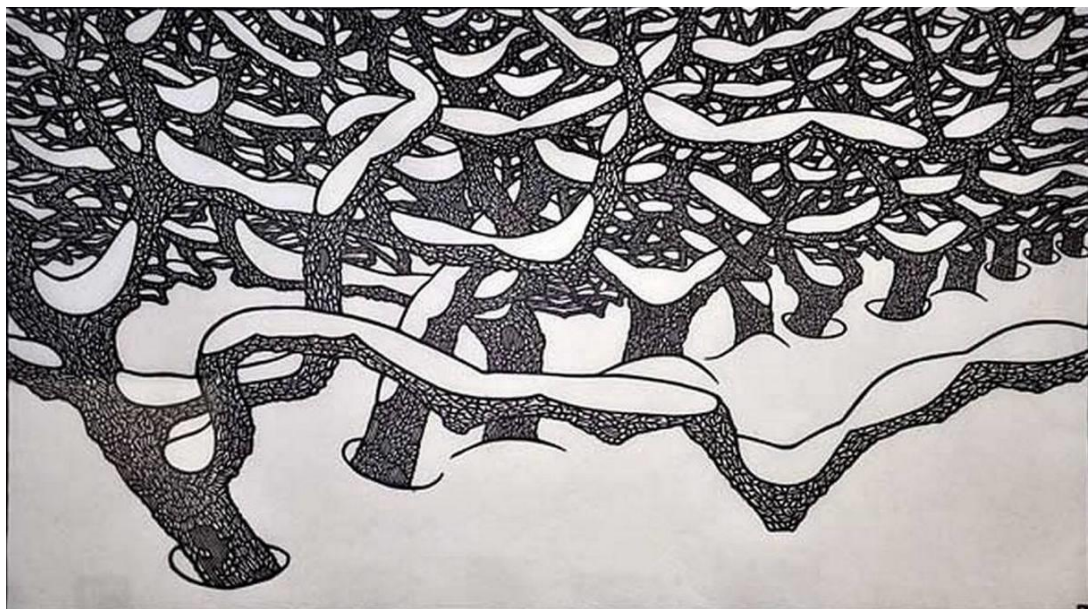

Рис. 3.1. 4 Гнідовський Я. «Зимовий пейзаж» дереворит.

Рис. 3.1. 5 Гніздовський Я. «Куш» дереворит. 1944 р.

Рис. 3.1. 6 Виставка в Львові. 2024 р.

Рис. 3.1. 7 Виставка в Львові. 2024 р.

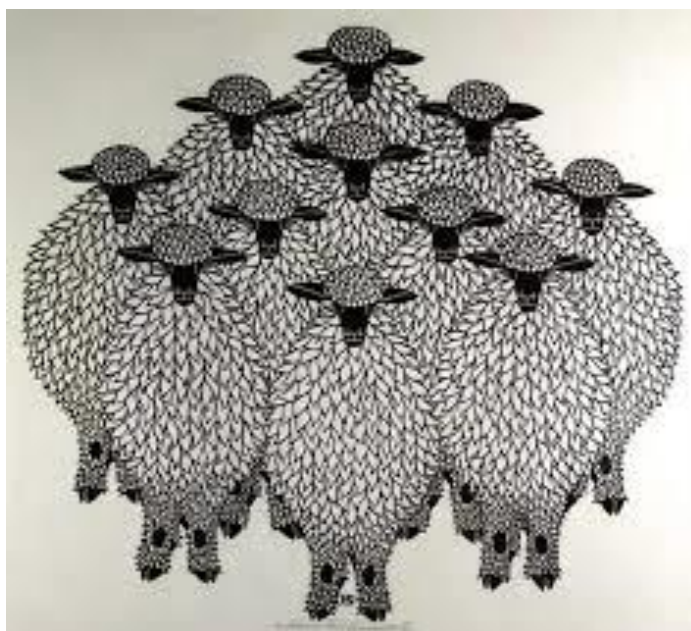

Рис. 3.1.8 Гніздовський Я. «Стадо ягнят» дереворит. 1975 р.

Рис. 3.1. 9 Гнізовський Я. «Пелікан» дереворит.

Рис. 3.1. 10 Гнізовський Я. «Рідний дикобраз» дереворит.

Рис. 3.1. 11 Гніздовський Я. «Кіт» дереворит. 1953 р.

Рис. 3.1. 12 Гніздовський Я. «Індик» дереворит. 1961 р.

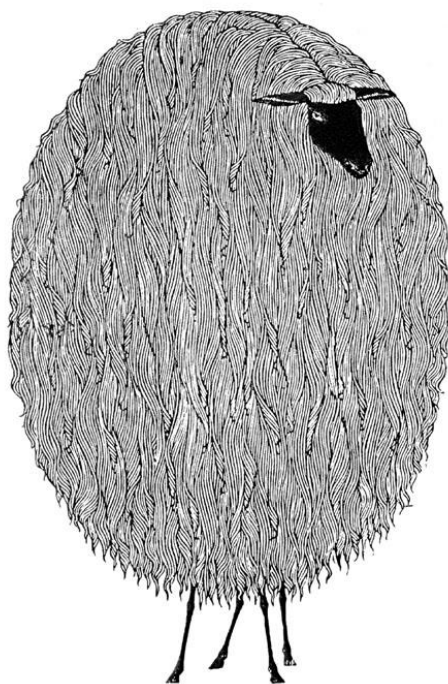

Рис. 3.1. 13 Гніздовський Я. «Вівця» дереворит.1961 р.

Рис. 3.1. 14 Гніздовський Я. «Папороть» дереворит.1975 р.

Рис. 3.1. 15 Гніздовський Я. «Лілія» дереворит. 1984 р.

Рис. 3.1. 16 Гніздовський Я. «Красула» дереворит. 1975 р.

Рис. 3.1. 17 Гніздовський Я. «Іриси» дереворит.1966 р.

Рис. 3.1. 18 Гніздовський Я. «Пілея» дереворит.1968 р.

Рис. 3.1. 19 Гніздовський Я. «Барвінок» дереворит. 1961 р.

Рис. 3.2. 1 Віктор Цимбал

Рис. 3.2. 2 Цимбал В. «В хаті є робота» лінорит. 1928 р.

Рис. 3.2. 3 Цимбал В. «Щей сіножаті гноять» лінорит. 1928 р.

Рис. 3.2. 4 Цимбал В. «За хатами сади» лінорит. 1928 р.

Рис. 3.2. 5 Цимбал В. «Їдуть на ярмарку» лінорит. 1928 р.

Рис. 3.2. 6 Цимбал В. «Повна читальня людей» лінорит». 1928 р.

Рис. 3.2. 7 Цимбал В. «Ідуть до кооператива» лінорит». 1928 р.

Рис. 3.2. 8 Цимбал В. «Поступове газдівство» лінорит». 1928 р.

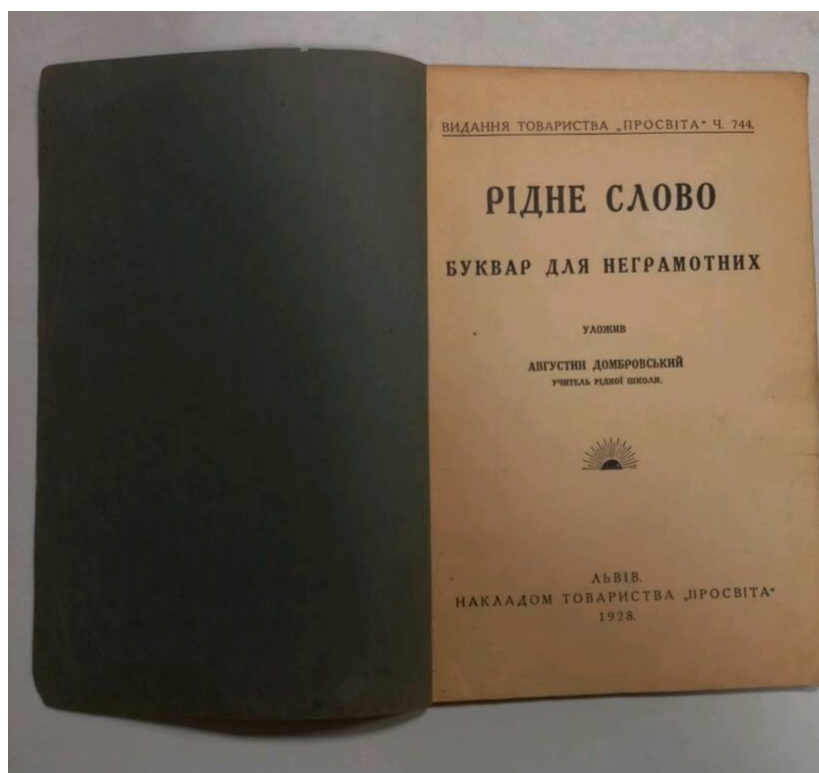

Рис. 3.2. 9 Рідне слово 1928 р.

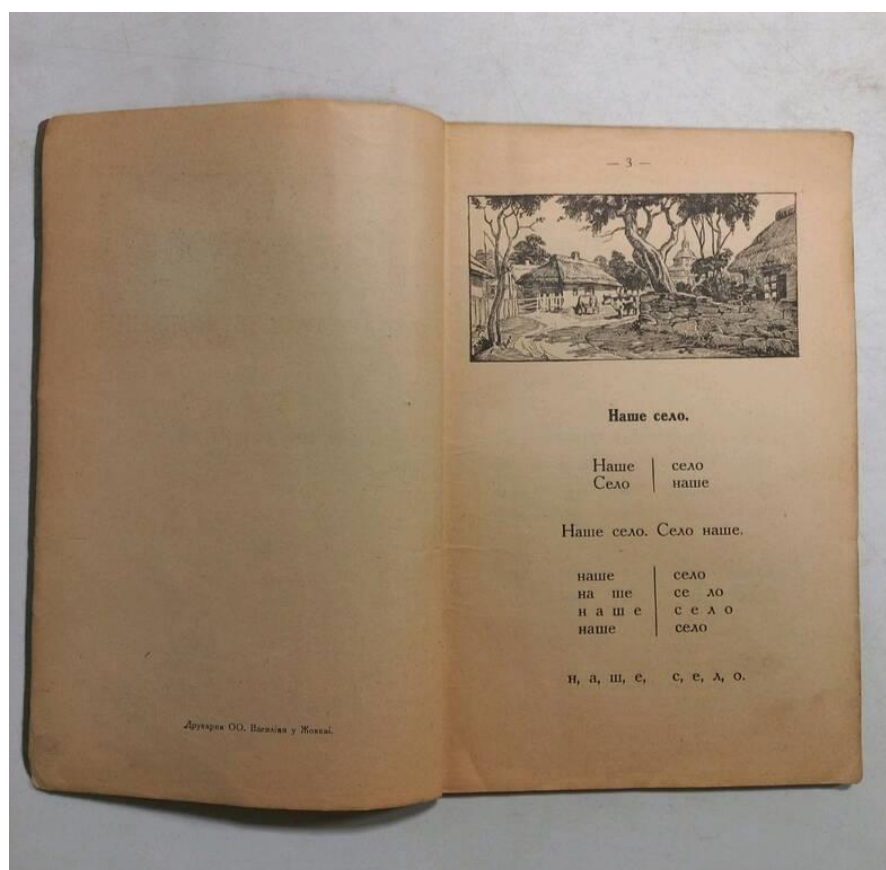

Рис. 3.2. 10 Рідне слово 1928 р.

Рис. 3.2. 11 Цимбал В. «Вирок радянській системі» лінорит. 1933 р.

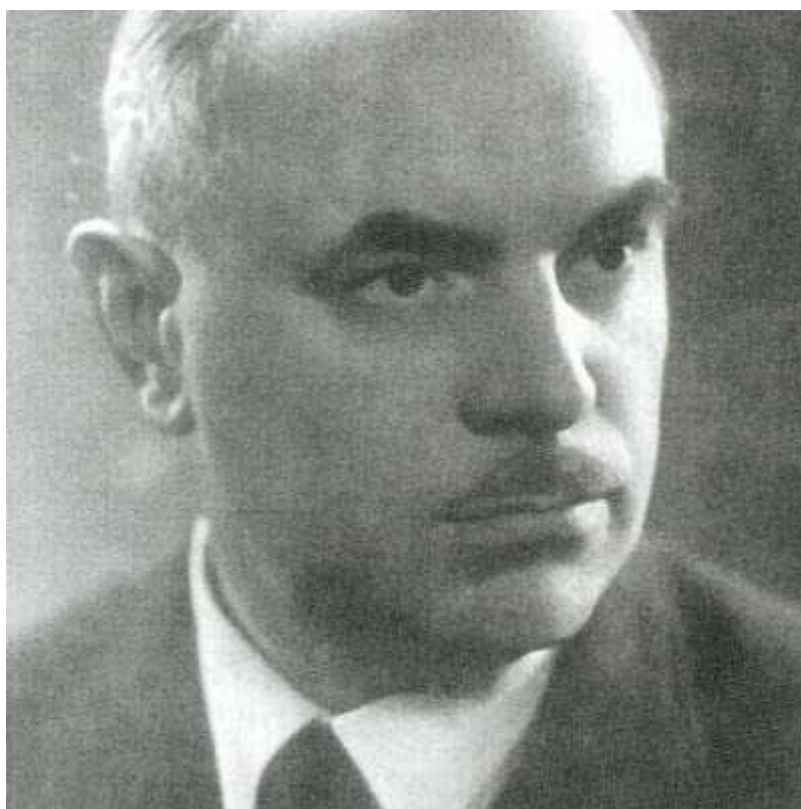

Рис. 3.3. 1 Микола Бутович

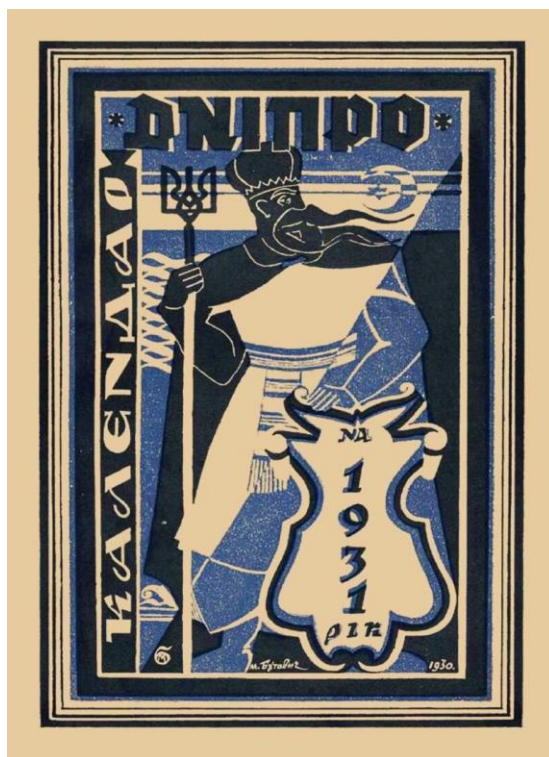

Рис. 3.3. 2 Бутович М. «Календар» лінорит. 1931 р.

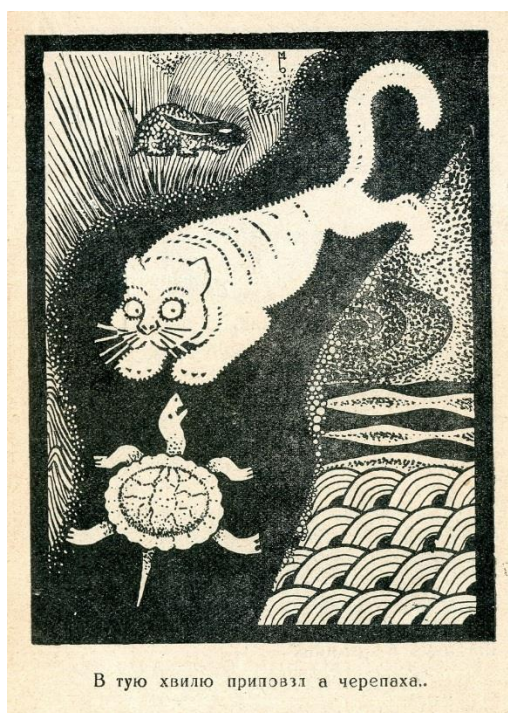

Рис. 3.3. 3 Бутович М. «В тую хвилю пртповзла черепаха» лінорит.

Рис. 3.3. 4 Бутович М. «В тую хвилю пртповзла черепаха» лінорит.

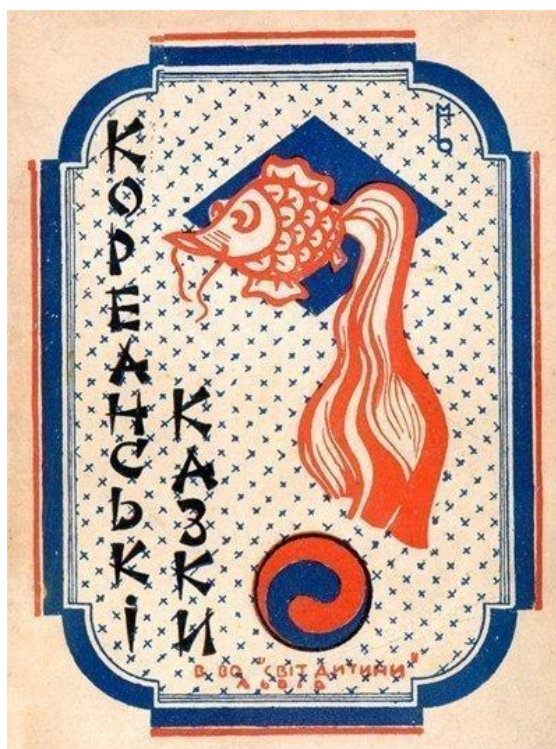

Рис. 3.3. 5 Бутович М. «Кореанські казки» лінорит.

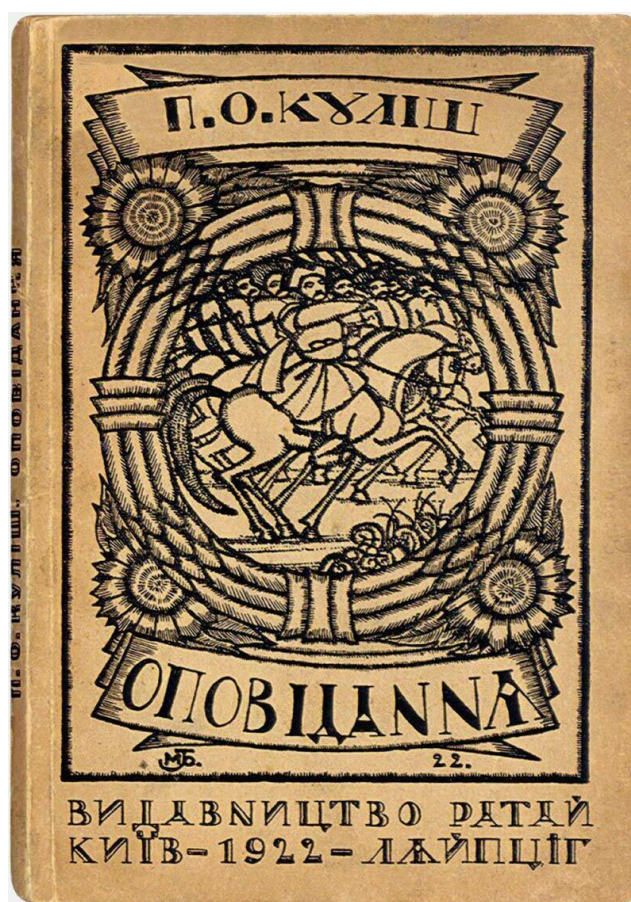

Рис. 3.3. Бутович М. Оповідання 1922 р.

Рис. 3.4. 1 «Фото Володимира Баляся»

Рис. 3.4. 2 Баляс В. «Юрій Змієборець» лінорит». 1960 р.

Рис. 3.4. 3 Баляс В. «Манюнька» лінорит». 1943 р.

Рис. 3.4. 4 Баляс В. «Манюнька» лінорит». 1943 р.

Рис. 3.4. 5 Баляс В. «Манюнька» лінорит». 1943 р.

Рис. 3.4. 6 Баляс В. «Пташенята» лінорит. 1970 р.